

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Aki állatot kínoz, emberre
készül - avagy a halálos
kapcsolódás külföldön és
Magyarországon**

Kézirat lezárásának dátuma:

2023/11/21.

NYILATKOZAT

Nyilatkozom, hogy dolgozatom megírása során nem használtam a mesterséges intelligenciát.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
1. Az agresszió	6
1.1. Agresszió fogalma és típusai	6
1.2. Az agresszivitás kiváltó okai	6
2. Mi az állatkínzás, és kiből lesz állatkínzó?	11
2.1. Állatkínzás a jog szerint	11
2.2. Az állatkínzás okai	13
2.2.1. Állatbántalmazás és mentális zavarok	14
2.3. Állatkínzás és a családon belüli erőszak kapcsolata	15
2.4. Állatkínzás és a gyermekbántalmazás kapcsolata	17
2.5. Gyermekek által elkövetett állatkínzás	18
2.6. Állatkínzás és személy elleni erőszak kapcsolata	20
3. A halálos kapcsolódás a szakirodalomban	24
3.1. MacDonald Triád	24
3.2. A Triád és kritikája	25
4. Az állatorvos szerepe az állatkínzás és erőszak felismerésében	28
5. Kérdőív a hazai lakosság körében	31
5.1. Módszer	31
5.2. Eredmények kiértékelése	31
5.3. Következtetések	40
Összegzés	42
Felhasznált források	45
Szakirodalom	45
Jogsabályok jegyzéke	48
Internetes forrás	49
Melléklet	50
A kérdőívhez tartozó kérdéssor	50

*„Aki a nála gyengébb, védtelen állatot bántja,
attól embertársai se várjanak sok jót”*

Bevezetés

Korábbi állatvédelmi jogi témájú kutatómunkám során felkeltette a figyelmemet az a kérdés, hogy az állatkínzás és az emberek sérelmére elkövetett erőszakos bűncselekmények kapcsolatban állhatnak egymással.

Úgy gondolom, hogy a téma aktualitását és jelentőségét igazolja az is, hogy az utóbbi években a jogalkotás egyre nagyobb figyelmet szentel az állatvédelemre. Állatvédelemért felelős kormánybiztos megbízására került sor, továbbá létrehozásra került a Közös Ügyünk az Állatvédelem Alapítvány. Az állatvédelem jogi szabályozásában – beleértve az állatkínzást is – a jogalkotás és a jogalkalmazás is az állatot egyre inkább önmagáért védi.

Jelen kutatómunka keretében kifejezetten kriminológiai aspektusból vizsgálom a halálos kapcsolódás kérdéskörét, így nem tértem ki a szorosan kapcsolódó büntetőjogi szabályok – így elsősorban az állatkínzás – részletes elemzésére sem. A kutatásnak nem képezte tárgyát a témához kapcsolódó büntető anyagi jogi rendelkezések elemzése, ugyanakkor az állatkínzás tényállásával kapcsolatban nem hagyható figyelmen kívül, hogy 2004 óta az állatkínzás büntetőjogi tényállása folyamatosan differenciálódott és szigorodott. 2022-től újabb minősített esetek kerültek bevezetésre. Mivel az állatkínzásnak különféle elkövetési formái és motívumai vannak, a bántalmazással kapcsolatos állatkínzások esetében figyelembe kell venni az elkövető személyiségét, pszichológiai jellemzőit is. Így véleményem szerint a jogi szabályozás napjainkra jó, ugyanakkor önmagában nem elegendő a generális prevencióhoz.

A témával kapcsolatos magyar nyelvű szakirodalom meglehetősen szűknek mondható, így elsősorban idegen nyelvű források áttekintésével kezdtem vizsgálni a kérdést. Fontosnak tartottam empirikus módszer alkalmazását annak érdekében, hogy kérdőívekre adott válaszok kiértékelésének eredményeként képet kapjak arról, milyen az állatkínzás és az emberek elleni erőszak, azaz a „*halálos kapcsolódás*” ismertsége a válaszadók körében, illetve milyen véleményt formálnak a kérdésről. Ilyen jellegű kérdőíves kutatás tudomásom szerint hazánkban korábban nem készült. Úgy gondoltam, hogy ez egy olyan fontos kérdés, amire mind a szakirodalomban mind a közvéleménykörében fel kellene hívni a figyelmet.

Kutatómunkám kezdetekor előfeltevésekből indultam ki, abból a célból, hogy a kutatás eredményeként, a szakirodalom áttekintését és a kérdőíves válaszok kiértékelését követően hipotéziseimet megerősítsem, vagy cáfoljam. Ezek a következők:

1. Az emberek többsége nem tud róla, hogy az állatkínzás és az egyes személyek elleni erőszakos cselekmények között kapcsolat áll fent.
2. Az emberek többsége nem tulajdonít olyan jelentőséget az állatkínzásnak, mint az emberekkel szemben elkövetett cselekményeknek.
3. A társadalom többsége nem lát kapcsolatot az állatkínzás és a családon belüli erőszak között.
4. Azok, aki hallottak a halálos kapcsolódásról, támogatnák, hogy ez a kérdés minél nagyobb nyilvánosságot kapjon elsősorban edukáció formájában.

Azért is tartom fontosnak az állatkínzás ezen aspektusainak vizsgálatát, mivel az emberek egy része alapvetően kedveli az állatokat, mégis közömbös az állatbántalmazással kapcsolatban. Az általam végzett kutatás célja ugyanakkor annak az igazolása, hogy lehet, hogy ma még *„csak egy állat”*, de Vetter Szilvia szavaival élve *„holnap lehet, hogy a te fiad, a te lányod, vagy te magad”*.

1. Az agresszió

1.1. Agresszió fogalma és típusai

Elsőként szükségesnek tartom az agresszió és az erőszak fogalmainak elhatárolását. Az agresszivitás és az ebből fakadó erőszak összetett jelenségek, amelyeknek számos egymással összefüggő oka van.¹

Az előbb említett két fogalom igen szorosan kapcsolódik egymáshoz, nem lehet azonban szinonimaként említeni őket. Az agresszió olyan indulat, amely mindenkinben keletkezik, de nem feltétlenül válik a külvilág számára érzékelhetővé, sőt bizonyos esetekben maga a személy sincs tudatában, emellett pedig számos formát ölthet. Az erőszak az agresszió egyik megnyilvánulási formája, olyan szándékos magatartás, amelynek célja lelki, fizikai vagy egyéb természetű kár vagy sérelem okozása. Összefoglalóan tehát az erőszak mindig agresszióból fakad, de az agresszió nem mindig erőszak formájában jelenik meg.²

Az agresszió fogalma többféleképpen definiálható, annak függvényében, hogy mely tudományterület vizsgálja.

A pszichiátria szerint „*az agresszivitás egy erőteljes, célirányos akció, mely verbális vagy fizikális formában a düh és harag érzésének motoros megfelelőjének tekinthető*”.³ SPIELBERGER munkájában a következőképpen írja le: „*az agresszió destruktív vagy büntető jelleget hordoz, mely másik személy vagy tárgy ellen irányul*”.⁴

1.2. Az agresszivitás kiváltó okai

Az agresszivitás és az antiszociális viselkedés kialakulását sokféle tényező befolyásolhatja, illetve eredményezheti.

Az agresszív viselkedés kialakulásában közreműködnek különböző biológiai tényezők és szociális faktorok. A biológiai tényezők közül például az ikerkutatások emelik ki a genetikai faktorok szerepét, amelyek az antiszociális és agresszív viselkedés hátterében meghúzódhatnak. A legnagyobb kihívásnak ugyanakkor a genetikai faktorokkal kapcsolatban az tekinthető, hogy

---

¹ Bernhard Bogerts: Woher kommt Gewalt? Von Neurowissenschaft bis Soziale – eine mehrdimensionale Betrachtung. Sachbuch, Springer. 2021.

² Borbíró Andrea, Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Lévy Miklós (szerk.): Kriminológia, második átdolgozott kiadás. Wolters Kluwer Hungary Kft, 2020. 555.

³ Jánvári Miriam: Az Agresszió. In.: Viselkedészavarok és iskolai erőszak. (Szerk.: Figula Erika – Margitics Ferenc), Nyíregyháza, 2012. 10.

⁴ Jánvári Miriam: i.m. 10.

azok milyen kapcsolatban állnak a környezeti tényezőkkel az antiszociális viselkedésre hajlamosító tényezők körében.⁵ PLOMIN és RUTTER 1998-ban megjelent tanulmányában rámutatott arra, hogy a genetikai faktoroknak meghatározott környezeti hatások kellene ahhoz, hogy kifejeződésre jussanak.⁶ RAINE gyermekek körében végzett vizsgálatának eredményeként arra a megállapításra jutott, hogy azon antiszociális és agresszív magatartást mutató gyerekek esetében, akik jó családi háttérrel rendelkeznek és nincs olyan kedvezőtlen szociális faktor az életükben, mely előrejelezhetné az antiszociális viselkedést, nagyobb valószínűséggel magyarázza a biológiai hátterük az agresszivitást. Azok esetében, akiknél pedig fennáll a kedvezőtlen családi háttér, a szociális faktorok súlya erőteljesebb az antiszociális viselkedés megjelenésének magyarázatában.⁷

Ebből levonható tehát az a következtetés, hogy a jó szociális-családi háttérrel rendelkező gyermekek körében nagyobb szerepe lehet a biológiai faktoroknak.

A szociális tényezőknek meghatározó szerep jut az agresszió kialakulásában. Ilyen szociális tényezők az egyént körülvevő közeg, a társadalom és média által közvetített értékek, továbbá a szűkebb környezet is, így a család (pl. elhanyagolt gyermek), kortársak, az iskola vagy a lakóhely. Több kutatás rámutatott a diszfunkcionálisan működő család és az antiszociális, agresszív, erőszakos viselkedés kialakulása és fennmaradása közötti kapcsolatra.

A diszfunkcionálisan működő családokban számos tényező (nem megfelelő gyermek-szülő kötelék, antiszociális szülői minta) vezethet a gyerek antiszociális viselkedésének kialakulásához. Ugyancsak hatással lehet a gyermek későbbi agresszivitására a szülői bántalmazás, a rossz bánásmód, a büntető jellegű nevelési szokások vagy a gyermekhez fűződő rideg kapcsolat.⁸

Több kutatás is rámutat arra, hogy a családon belüli fizikai büntetés a gyermeket agresszióra és diszfunkcionális társas kapcsolatra hajlamosítja. A szülők közötti agresszió látványa, így tehát önmagában a „szemtanúság” is agresszívvá tehet egy gyermeket. A gyermeket és serdülőt sokféle károsodás érheti a testi, pszichés, a szexuális bántalmazás vagy az elhanyagoló magatartás következtében. Mindezeknek hatására ezek a gyermekek felnőttkorukban részben áldozatként (viktimizáció) pszichiátriai betegségekre, önpusztító

---

⁵ Adrian Raine: Biosocial Studies of Antisocial and Violent Behavior in Children and Adults: A Review, Journal of Abnormal Child Psychology, Vol. 30, No. 4, August 2002, 312.

⁶ Jánvári Miriam: i.m. 11.

⁷ Adrian Raine: i.m. 312.

⁸ Jánvári Miriam: i.m. 13.

magatartásra vagy deviáns életvitelre válnak fogékonnyá, nem ritkán azonban felnőttkorukban maguk is bántalmazókká vagy szexuális bűnelkövetőkké válnak.⁹

Az egyéni tényezők is szerepet játszanak az agresszió kialakulásában, illetve erősödésében. Tudományosan igazolt, hogy egy átlagosan fejlődő gyermek esetében a fizikai agresszió kétéves kor körül éri el a tetőpontját, ezután már csökken az erőszakos megnyilvánulások száma, és a fizikai erőszak verbális agresszióba fordul át. Mivel az empátia enyhíti az agressziót, egyfajta empátia-tréning hasznos lehet a gyermekek, serdülők, de akár a felnőttek esetén is az agressziót célzó megoldásokban.¹⁰

A rideg, büntető jellegű, érzelmeket nélkülöző szülői nevelés a gyermek későbbi agresszivitásának egyik fontos kiváltó oka és egyben előrejelzője is.¹¹

A düh nagyon hasonló jelenség, mint az agresszió, és erős összefüggést mutat például a családon belüli erőszakkal és a gyermekbántalmazással.¹²

Az agresszió kialakulásában fontos szerepet játszhat a deviáns viselkedés. A deviancia olyan társadalmi normáktól való eltérést jelent, amelyeket egy közösség vagy a társadalom jelentős része elfogad. A mindennapi szóhasználat deviánsnak nevez mindent, ami a társadalomban szokásostól eltér. A deviáns viselkedés relatív: történelmi kortól, adott társadalomtól, illetve a társadalom meghatározott csoportjától függ az, hogy egy cselekvés deviánsnak számít-e. Pontosabban fogalmazva ilyen magatartásnak azokat a viselkedésformákat nevezzük, amelyek eltérnek az adott társadalomban elfogadott normáktól.¹³ Vannak a deviáns magatartásnak olyan formái, amelyek különböző normarendszerekben egyaránt előfordulnak. Ilyenek: a bűnözés, az alkoholizmus, a kábítószer-fogyasztás és különféle mentális betegségek. Mindezek közös jellemzője, hogy károsak a társadalom és az egyén egészségére és biztonságára.¹⁴

A rendszeres droghasználat különböző szomatikus és pszichés következményekkel járhat. Elsőként családi, illetve iskolai beilleszkedési nehézségek jelentkezhetnek, majd mivel

---

⁹ Szilárd János – Temesváry Beáta: Auto – és heterodestruktivitás a gyermek- és serdülőkorban. Egészségtudomány, 2010. évi 1. szám, 41.

¹⁰ Kaj Björqvist, Karin Österman, Ari Kaukiainen: Social Intelligence – Empathy = Agression, Agression and Violent Behavior, Vol. 5, No. 2, 2000, 197.

¹¹ Frank Vitaro, Edward Dylan Barker, Michel Boivin *et al.* Do Early Difficult Temperament and Harsh Parenting Differentially Predict Reactive and Proactive Aggression?. *J Abnorm Child Psychol* 34, 391. (2006). <https://doi.org/10.1007/s10802-006-9055-6> (letöltés dátuma: 2023. 11. 05)

¹² Benjamin M. Wilkowski – Michael D. Robinson: The Cognitive Basis of Trait Anger and Reactive Aggression: An Integrative Analysis, <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=dc6dcbeb7f4844139a5b8b37f778c83aa15c4af82> (letöltés dátuma: 2023. 11. 05.)

¹³ Tóthné Gacsályi Viktória: A deviáns viselkedés In.: Viselkedészavarok és iskolai erőszak. (Szerk.: Figula Erika – Margitics Ferenc), Nyíregyháza, 2012. 79.

¹⁴ Tóthné Gacsályi Viktória: i. m. 80.

a drog egyre több pénzbe kerül, az anyagi tényezők egyre nagyobb szerepet játszanak egy serdülő életében. Gyakori az illegális pénzszerzés, beindulhat a fiatal deviáns karrierje. A bűncselekmények elkövetése általában csoportosan történik, valamint szerhatás alatt az erőszakos bűncselekmények elkövetésének is nagyobb a veszélye. A droghasználók között gyakran megjelenik az agresszivitás.¹⁵

A magatartászavarral küzdő gyermekekre és fiatalokra a visszatérő és tartós disszociális, agresszív magatartás jellemző. Viselkedésüket súlyos indulatkitörések, harciasság, emberekkel, állatokkal való kegyetlenkedés, fenyegetőzés, tárgyakkal való durva bánásmód, gyújtogatás, lopás, iskolakerülés jellemezheti.¹⁶

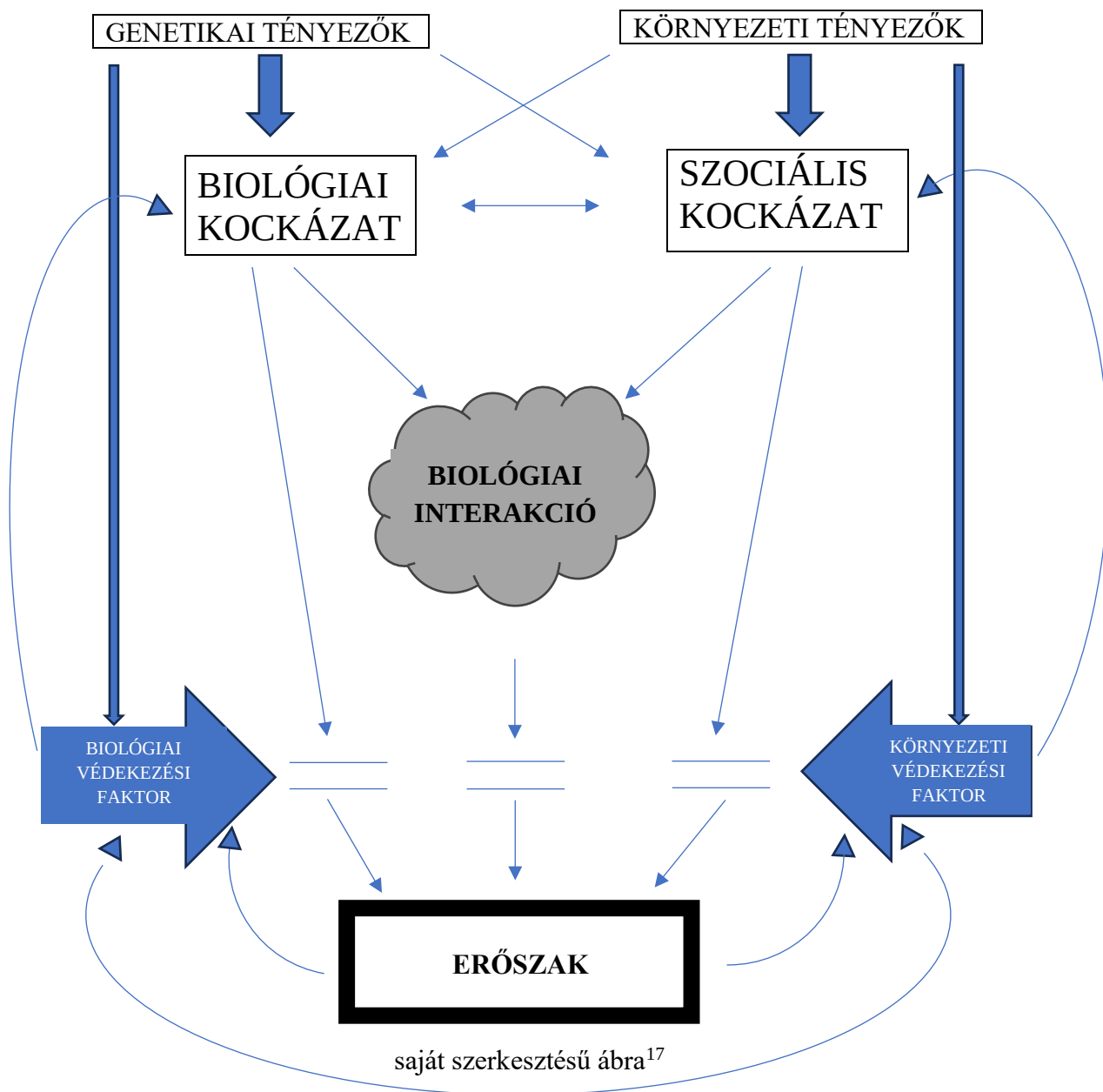
Az agresszió kérdéskörének részletes elemzését azért tartottam szükségesnek, mert ez mind az állatkínzás, mind pedig az emberek elleni erőszak elsődleges kiváltó oka. Ezért fontosnak tartottam bemutatni, hogy az agresszió kialakulásában milyen sokféle faktor játszhat szerepet.

---

¹⁵ Tóthné Gacsályi Viktória: i. m. 87.

¹⁶ Tóthné Gacsályi Viktória: i. m. 91.

Az erőszak biológiai és szociális tényezőinek modellje (Biosocial model of violence) a fent leírtakat foglalja össze.

¹⁷ Forrás: Adrien Raine: Biosocial Studies of Antisocial and Violent Behavior in Children and Adults: A Review. Journal of Abnormal Child Psychology. 2002. 312.

2. Mi az állatkínzás, és kiből lesz állatkínzó?

A „fajizmus” kifejezést 1970-ben RICHARD D. RYDER alkotta meg. Ez nem más, mint a faji tagságon alapuló megkülönböztetés egy formája. Ha a gyermekeket emberiségre és együttérzésre tanítanánk, valamint elkerülnénk a fajizmust, megállítható lenne a szándékos állatkínzás és kegyetlenség. Figyelembe kell venni, hogy minden állat egyenlő: madár = kutya = sertés = ló = macska = tehén = patkány. Sokan úgy döntenek, hogy nem bántanak kutyát, tehenet, macskát, de a madarat, patkányt, sertést, szamarat megkínözzák. Mások úgy érzik, csak saját kedvencük érezhet fájdalmat, ez azonban nincs így, hiszen minden állat érezhet szeretetet, törődést és fájdalmat is.¹⁸

Az állatbántalmazás fogalmát gyakran használják a köznyelvben, de eltérően definiálják a szakirodalomban is. Az állatbántalmazás definiálható úgy, mint bármilyen társadalmilag elfogadhatatlan cselekedet, ami szándékosan fájdalmat, szenvedést, kínt okoz az állatnak, bármilyen módon fenyegeti a jóllétét, vagy halálát eredményezi. Ez lehet fizikai, pszichológiai, érzelmi vagy szexuális vetületű, továbbá rossz bánásmód, elhanyagolás, szándékos vagy akaratlan bántalmazás. Állatbántalmazásnak számít az állat megütése, kínzása, szükségtelen fájdalom okozása, viadalra kényszerítése, elszigetelése és elzárása, víz vagy élelem megvonása, nem megfelelő életkörülmények biztosítása, az értelmetlen halál okozása és az állattal való bármilyen szexuális kapcsolat létesítése is.¹⁹

2.1. Állatkínzás a jog szerint

Az állatkínzás még a jog nyelvén is különböző magatartásokat jelöl. Két jogszabály is védi ugyanis a bántalmazott állatokat az állatkínzástól. Az egyik az 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről²⁰ (továbbiakban: Ávtv.), azaz az Állatvédelmi törvény, a másik pedig a Büntető törvénykönyv (továbbiakban: Btk.).²¹

Állatkínzás az Ávtv. szerint:

Az Ávtv. az alapfogalmak között, a 3.§ 4. pontjában határozza meg az állatkínzás fogalmát. Eszerint „az állatkínzás az állat szükségtelen, fájdalmat okozó bántalmazása, vagy

¹⁸ Ramya S., Roshanara M. S.: Changeover of a Child into a Serial Killer Victimization of the Voiceless. International Journal of English, Literature and Social Sciences, Vol. 5. Issue 1. 2020. 34.

¹⁹ C. Longobardi - L. Badenes-Ribera: The relationship between animal cruelty in children and adolescent and interpersonal violence: A systematic review, Aggression and Violent Behavior, 46 (2019) 201.

²⁰ Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávtv.)

²¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

olyan hatást eredményező beavatkozás, bánásmód, valamint szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat.” A fogalomhoz tartozik továbbá az öröklődő betegségben szenvedő – nem kísérleti célra szánt – állategyed tenyésztése, szaporítása.²²

Állatkínzás a Btk. szerint:

Magyarországon 2004 óta bűncselekmény az állatkínzás és az azóta eltelt időszakban a szabályozás több lépcsőben szigorodott.²³ A tényállás legutóbbi módosítására 2021 végén került sor, melynek során döntöttek az állatkínzás büntetőjogi tényállásának bővítéséről, új minősített esetekről, továbbá a korábbiaknál magasabb büntetési tételekről.²⁴

A bántalmazás fogalmába nem csak azok a cselekmények tartoznak bele, amelyek látható sérüléseket okoznak az állatnak, elegendő ugyanis, ha az eredmény bekövetkezésének lehetősége objektíve fennáll. Előfordulhat olyan folyamatos jellegű fizikai ráhatás vagy tartási mulasztás, amely nem minősül bántalmazásnak, azonban az állat szenvedését okozza, mint például az éheztetés.²⁵ A Btk. vonatkozó tényállásai közül dolgozatomban azonban csak azokat kívánom hangsúlyozni, melyek az erőszakkal kapcsolatban állnak, hiszen témám szempontjából az állatkínzás azon esetköreinek van relevanciája, amelyeknél megjelenik az agresszió.

A Btk. 244. §-a szerint az követi el az állatkínzást, aki gerinces állatot indokolatlanul olyan módon bántalmaz vagy olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy az állatnak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. Bűncselekményt követ el továbbá az is, aki a veszélyes állatát elűzi, elhagyja vagy kiteszi. Súlyosabb büntetésre számíthat az állatkínzó, ha az állatnak különös szenvedést okoz, több állat szenved el maradandó egészségkárosodást, esetleg több állat pusztul el.²⁶ Az állatkínzás alanya bárki lehet. A bűncselekmény jogi tárgya a természet védelméhez, az állatok kíméletéhez fűződő társadalmi érdek.²⁷ *„A bűncselekmény elkövetési tárgya csak gerinces állat – azaz a fejlettség legmagasabb szintjén lévő, belső szilárdító vázú állat – illetve a 85/2015. FM rendelet által*

---

²² Ávtv. 3. § 4. bekezdés.

²³ Vetter Szilvia: Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében. Doktori (PhD) disszertáció. Szent István Egyetem, Gödöllő, 2020.

²⁴ Vetter Szilvia: Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében. Ügyészek Lapja. 2023/3. szám 22.

²⁵ Mészáros Lilla: Az állatkínzás és a személy elleni erőszakos bűncselekmények elkövetésének kriminológiai összefüggései. Ügyészek Lapja, 2023/2. lapszám 35.

²⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. 244. §

²⁷ Görgényi Ilona, Gula József, Horváth Tibor, Jacsó Judit, Lévy Miklós, Sántha Ferenc, Váradi Erika: Magyar Büntetőjog különös rész. Második, átdolgozott kiadás. Wolters Kluwer Hungry, Budapest, 2020. 376.

meghatározott veszélyes állat lehet.”²⁸ Az elkövetési magatartás az indokolatlan bántalmazás vagy bánásmód, amely alkalmas arra, hogy a gerinces állatnak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. Elkövetési magatartás továbbá a gerinces állatnak, vagy veszélyes állatnak elűzése, elhagyása vagy kitétele. Az állatkínzás kizárólag szándékosan követhető el.²⁹ Bár a jog az állatot egyre inkább önmagában vett értéke miatt védi, ugyanakkor az emberközpontú szemlélet továbbra is megfigyelhető az indokolatlanság követelményének kimondásával. „Ha például az állatorvos egyébként szakszerű kezelése nyomán alakul ki az egészségkárosodás, nem lesz szó állatkínzásról, mint ahogy erről haszonállatok szabályszerű leölése kapcsán sem beszélhetünk”.³⁰

2.2. Az állatkínzás okai

Az állatkínzás okai meglehetősen sokrétűek lehetnek, ezt is bizonyítja egy Egyesült Államokbeli eset, ahol egy déli állami börtönben 261 rab körében vizsgálták az állatkínzás motivációihoz kapcsolódó demográfiai jellemzők és környezeti tényezők hatását. A fogvatartottak csaknem fele dühből követte el a cselekmények egy részét, míg több mint egyharmada szórakozásból. Akik arról számoltak be, hogy egyedül bántották vagy ölték meg az állatokat, nagyobb valószínűséggel követték el a cselekményeket haragból, de kevésbé valószínű, hogy mások lenyűgözésére, utánzására vagy nemi vágyból követték el azokat. Az állatkínzás a bűnözői energiák vagy szadista fantáziák levezetésére is szolgálhat. A háziállatok elleni erőszak gyakran a gyermek fejlődési rendellenességeinek, mentális betegségének jele lehet. A kockázati tényezők ismerete nem csak az állatkínzás, hanem az ember elleni erőszak elkövetőinek felismerésében is segíthet.³¹

A gyermekkorban előforduló állatkínzás okai igen sokrétűek lehetnek, így például vezérelheti a kíváncsiság, a felfedezés vagy az utánzás, de akár agresszív cselekedet is, amely később magatartászavarhoz vagy antiszociális személyiségzavarhoz vezethet. A felnőttek szerepe létfontosságú abban, hogy az empátia kialakításával minimalizálják a gyermekek állatkínzás elkövetésére irányuló cselekedeteit.³²

---

²⁸ Mészáros Lilla: i.m. 35.

²⁹ Görgényi Ilona, Gula József, Horváth Tibor, Jacsó Judit, Lévy Miklós, Sántha Ferenc, Váradi Erika: i.m. 377-378.

³⁰ Vetter Szilvia: Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében. *Ügyészek Lapja*. 2023/3. szám 23.

³¹ Lorászko Gábor: Az állatkínzás bűncselekmény igazságügyi vonatkozásai. Állatorvostudományi Egyetem, Állatorvostudományi Doktori Iskola. PhD értekezés, 2023. 15.

³² Risa Juliadilla, Nia Anggri Noveni: Are childhood cruelty to animals indicates as mental disorder? *Journal of Psychology, Religion and Humanity*. Vol. 3. No. 1. 2021. 56.

2.2.1. Állatbántalmazás és mentális zavarok

Több mentális zavar diagnózisával is összefügghet az állatbántalmazás jelensége, ilyenek a viselkedészavar, az antiszociális személyiségzavar, az oppozíciós zavar, az obszesszív-kompulzív személyiségzavar, és a szélsőséges érzelmi megnyilvánulásokat fedő hisztrionikus személyiségzavar. Az állatbántalmazás továbbá szoros kapcsolatban áll a rideg-érzékeny vonásokkal, a kábítószer- és szerencsejáték függőséggel, valamint a családban előforduló antiszociális viselkedéssel is.³³

Bár a gyerekkorban elkövetett állatbántalmazás általában abnormálisnak vagy deviánsnak minősül, hosszú ideig nem sorolták semmilyen konkrét pszichológiai zavar jelei közé. Ugyanakkor 1987-ben már bekerült a DSM-III felülvizsgált harmadik kiadásába, mint a viselkedészavar (conduct disorder - CD) és az antiszociális személyiségzavar (APD) kritériuma. A viselkedészavar definíciója a DSM-5 alapján: *„a viselkedés olyan visszatérő és állandósuló mintája, amelyben mások alapvető jogait vagy az életkornak megfelelő fontosabb szociális normákat és szabályokat megszegik”*. 12 hónapon belül 3 tünetnek, illetve ezen kívül az elmúlt 6 hónapban legalább 1 tünetnek kell felismerhetőnek lennie. A viselkedészavar tünete lehet: az állatokkal szembeni kegyetlen bánásmód, rendszeres kortársbántalmazás vagy fenyegetőzés, illetve verekezés kezdeményezése, eszközhasználat mások bántalmazására, emberekkel szembeni kegyetlenség, lopás, nemi erőszak, szándékos gyújtogatás, szándékos károkozás. Azok a gyerekek, akik magas *„callous and unemotional”* (a továbbiakban: CU vonás), azaz rideg-érzékeny vonásokkal rendelkeznek, gyakrabban vesznek részt erőszakos, illetve agresszív tevékenységekben, bűncselekményekben, valamint nagyobb valószínűséggel mutatják az antiszociális személyiségzavar jeleit, mint azok, akik alacsony CU vonásokkal rendelkeznek, sőt még azoknál a gyerekeknél is, akiknél viselkedészavart diagnosztizáltak. A magas CU vonásokkal rendelkező gyermekek gyakrabban bántalmaznak állatokat is. A CU vonások gyerekkortól felnőttkorig stabilan fennállnak, és előre jelezhetik a felnőttkori antiszociális viselkedést, valamint a pszichopátiát is. Ezenkívül a szexuális bűnelkövetők és gyilkosok 36%-a követett el gyerekkorban állatbántalmazást, 46%-a folytatta serdülőkorban

---

³³ Vass Emília Anna: Gyerekkori állatbántalmazás: Mi áll a jelenség hátterében, milyen kapcsolatban áll az interperszonális agresszióval és a mentális egészséggel? Impulzus, szegedi pszichológiai tanulmányok, 2022. évi 1. szám, 10.

is, illetve a sorozatgyilkosok többségének esetében megfigyelhető volt, hogy először állatokat bántalmaztak.³⁴

A személyek ellen elkövetett erőszakkal való kapcsolatot számos kutatás vizsgálta és többségük erős korrelációt talált a két deviáns magatartás között. Egyes vizsgálatok azonban kiemelték, az empátia készségek hiánya vagy alacsony volta és az erőszakos cselekedetekkel kapcsolatos érzéketlenség szükséges ahhoz, hogy a gyerekkori állatbántalmazásból interperszonális erőszak alakuljon ki. Vagyis feltételezhetően van közös pont a két erőszakos magatartásforma között. A gyerekkori állatbántalmazás rendszeressége, gyakori elkövetése bizonyult jelentős jósló faktornak a kortárs, illetve későbbi interperszonális erőszak szempontjából. A gyerekkori állatbántalmazásra vonatkozó kutatási eredményeket erőteljesebben lehetne alkalmazni az erőszakos, agresszív viselkedések prevenciójában is, mert ha megértjük, mi áll a háttérben, könnyebben lehet megelőző stratégiákat alkalmazni. Ezáltal már gyerekkorban csökkenteni lehetne az agressziót, és időben fel lehetne lépni a későbbi erőszakos viselkedésekkel, bűncselekményekkel szemben.³⁵

Ami a bűnelkövetést illeti, a Chicagói Rendőrkapitányság tanulmánya elemezte az állatok elleni bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatási adatait a 2001 júliusa és 2004 júliusa közötti időszakra vonatkozóan. A tanulmány kimutatta, hogy az állatkínzás rendkívül nagy valószínűséggel kapcsolódott más – erőszakos és nem erőszakos - bűncselekményekhez egyaránt. Az állatkínzók 86%-ának többszörös letartóztatás is ismeretes volt a múltjában, 70%-ukat már letartóztatták bűncselekmények elkövetéséért, 70%-uknak pedig kábítószerrel kapcsolatos vádjai voltak. Körülbelül kétharmadukat tartóztatták le erőszakos bűncselekményekkel kapcsolatos vádak miatt - azaz súlyos családon belüli erőszak, párkapcsolati erőszak, súlyos testi sértés és egyszerű testi sértés -, és több mint felük állítólag bandatag is volt.³⁶

2.3. Állatkínzás és a családon belüli erőszak kapcsolata

Számos tanulmány kimutatta a szignifikáns összefüggést az állatkínzás és a személyek elleni erőszak között, beleértve a családon belüli vagy családi erőszakot (családtagok és partnerek közötti erőszakos cselekmények, amelyek otthon fordulnak elő, de nem

---

³⁴ Vass: i. m. 11- 12.

³⁵ Vass: i. m. 12-15.

³⁶ Clifton P. Flynn: Examining the links between animal abuse and human violence, Crime Law Soc Change (2011) 55:453–468, 458.

kizárólagosan), és a közösségi erőszak (nem rokon egyének közötti erőszak, előfordulhat, hogy nem is ismerik egymást és ez általában az otthonon kívül fordul elő.)

A családon belüli erőszak egyes esetekben úgy is megmutatkozhat, hogy a bántalmazók megfélemlítik az állatokat, és pszichológiai ellenőrzést gyakorolnak áldozataik felett. A családon belüli erőszaknak szemtanúivá váló gyermekek szocio-emocionális jóléte veszélybe kerülhet, így nagyobb a kockázata annak, hogy maguk is állatkínzást követnek el. Így az állatkínzás a gyermekbántalmazás, a családon belüli erőszak vagy más erőszakos személy elleni bántalmazás indikátoraként szolgálhat.

Az első jelentést, amely összefüggést mutatott ki a személyek elleni erőszak és az állatkínzás között, PINEL tette közzé 1806-ban. Ez egy olyan férfi viselkedését dokumentálta, aki erőszakos volt állatokkal és emberekkel egyaránt.³⁷

Az állatok bántalmazása nem csak a fiataloké, de még a szemtanúra is ártalmas, hiszen növeli az erőszakkal szembeni érzéketlenséget és nagyobb az esély a felnőttkori erőszakos hajlam kialakulására.³⁸

Az állatok elleni bűncselekmények az erőszakos bűncselekmények előrejelzései lehetnek és csatlakozhatnak más típusú bűncselekményekhez, mint a családon belüli erőszakhoz és akár az idősök bántalmazásához is, ahogyan azt az Egyesült Államokban megállapították.³⁹ Véleményem szerint ezen esetekben is látható, hogy az állatkínzást elkövetők később gyakran a gyengébb vagy fiatalabb, de akár idősebb korosztályú személyek ellen fordulnak, nem pedig a velük azonos fizikai tulajdonságokkal rendelkezők ellen.

Noha az állatkínzás és a családon belüli erőszak közötti kapcsolat jól ismert, kevés kutatás foglalkozott az állatkínzás különböző formáival és az interperszonális bűncselekmények formái közötti lehetséges összefüggésekkel. Az Egyesült Államokban – 2004 és 2009 között - 150 állatkínzás vagy szexuális zaklatás miatt letartóztatott felnőtt férfit vontak vizsgálat alá, melynek eredményeiben jelentős összefüggéseket fedeztek fel az aktív állatkínzás és a személy elleni erőszak, a kábítószerrel való visszaélés, valamint az állatok szexuális zaklatása és az emberek elleni szexuális bántalmazás között. Az eredmények azt mutatták, hogy az elkövetők 41%-át legalább egyszer letartóztatták már személy elleni erőszakért, 18%-át szexuális

---

³⁷ Mota-Rojas, Daniel, Stefany Monsalve, Karina Lezama-García, Patricia Mora-Medina, Adriana Domínguez-Oliva, Ramiro Ramírez-Necochea, and Rita de Cassia Maria Garcia. 2022. "Animal Abuse as an Indicator of Domestic Violence: One Health, One Welfare Approach" *Animals* 12, no. 8: 977. 2. <https://doi.org/10.3390/ani12080977> (letöltés dátuma: 2023. 10. 21)

³⁸ Lorászki Gábor: i.m. 20.

³⁹ Querol Viñas N., Arkow P., Cuquerella A., Soria M., Company A., Randour M., Thompson J., Rider C., Doherty A.: *Animal Cruelty as a Gateway Crime Project for Law Enforcement*, 2019.

bűncselekmény elkövetéséért, például nemi erőszakért vagy gyermekmoleesztálásért, 28%-át pedig más személy elleni bűncselekmény elkövetéséért, például zaklatásért.⁴⁰

Azok a nők, akiknek a partnere rosszul bánt a háziállataikkal, maguk is jelentősen nagyobb kockázatnak vannak kitéve a párkapcsolati erőszakot érintően, így különösen a pszichológiai, fizikai és szexuális bántalmazásnak.⁴¹ Az a nő, akinek a partnere erőszakkal fenyegette a háziállatokat, ötször nagyobb valószínűséggel tartozott a párkapcsolati erőszak csoportjába, mint ahol az állat bántalmazásával való fenyegetőzésre nem került sor. Az erőszakos családokban a háziállatokat bántalmazó partnerek, a háziállat bántalmazásával fenyegető partnerek és a más családtagok által elkövetett háziállat bántalmazások aránya jelentősen magasabb, mint a nem családon belüli erőszakkal küzdő családokban. A feltételezéseknek megfelelően az erőszakos családok gyermekei - anyjuk beszámolója szerint - szignifikánsan több állatbántalmazás szemtanúi és elkövetői, mint a nem erőszakos családok gyermekei.⁴²

2.4. Állatkínzás és a gyermekbántalmazás kapcsolata

Egyes kutatások szerint a gyermekkori állatkínzás kapcsán vizsgált komoly kockázati faktornak a viselkedési probléma, a gyermek bántalmazása és elhanyagolása, valamint a családon belüli erőszak bizonyult. Érdemi továbbá az állatkínzás szemtanújává válás, zaklatás, mentális betegség, szexuális bántalmazás, utánzás hatása is.⁴³

Azok a gyerekek, akik otthonukban erőszak áldozataivá váltak, hajlamosak rá, hogy állatokkal és más emberekkel is megismételjék a korábban feléjük tanúsított viselkedést. Az állatkínzás és az interperszonális erőszak – valamint az egyéb társadalmilag nem kívánatos magatartások, mint a zaklatás, az antiszociális személyiségzavar, a nemi erőszak és a sorozatgyilkosság – szorosan összefüggenek egymással, így bármelyikük időben történő felismerése segíthet megelőzni az agressziós cselekményeket.⁴⁴

---

⁴⁰ Lacey Levitt, Tia A. Hoffer, Ann B. Loper: Criminal histories of a subsample of animal cruelty offenders, *Aggression and Violent Behavior*, Volume 30. 2016, 48-58.

⁴¹ Barrett, B. J., Fitzgerald, A., Stevenson, R., & Cheung, C. H. (2020). Animal Maltreatment as a Risk Marker of More Frequent and Severe Forms of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(23-24), 5131-5156.

⁴² Volant A.M., Johnson J.A., Gullone E., Coleman G.J.: The relationship between domestic violence and animal abuse: An Australian study, *J. Interpers. Violence*, 23. 1277-1295, 2008. 1.

⁴³ Lorászki Gábor: i.m. 21.

⁴⁴ Mota-Rojas, Daniel, Stefany Monsalve, Karina Lezama-García, Patricia Mora-Medina, Adriana Domínguez-Oliva, Ramiro Ramírez-Necochea, and Rita de Cassia Maria Garcia. 2022. "Animal Abuse as an Indicator of Domestic Violence: One Health, One Welfare Approach" *Animals* 12, no. 8: 977. pp. 6. <https://doi.org/10.3390/ani12080977> (letöltés dátuma: 2023. 10. 23)

2.5. Gyermekek által elkövetett állatkínzás

Sokféle ok vagy körülmény ösztönözhet egy fiatakorút, hogy bűncselekményt kövessen el. Az utóbbi időszakban a témával foglalkozó kutatások egyre erőteljesebben hangsúlyozzák, hogy az állatbántalmazás kérdése a jelenleginél fokozottabb figyelmet kellene fordítani, ugyanis olyan antiszociális viselkedésről van szó, ami segíthet felderíteni mind a diszfunkcionális családokat, mind pedig a problémás fiatalokat. Erősödő megfigyelés, hogy a gyermek- illetve fiatakori állatbántalmazás valamilyen viselkedészavart, empátia hiányt, vagy annak torzulását jelezheti, sőt személyek elleni erőszakot (például kortársbántalmazást, felnőttkori bűnözést) és családon belüli erőszakot is indikálhat.⁴⁵

A gyermekkorban elkövetett állatokkal szembeni kegyetlenséget illetően ASCIONE és LOCKWOOD hármas felosztást javasolt:

1. a felfedező/kíváncsiság vezérelt,
2. a patológiás és
3. a bűnözői állatbántalmazást megkülönböztetve.

A kíváncsiság vezérelte kategóriába olyan óvodáskorú vagy fiatalabb gyermekek tartozhatnak, akik nem megfelelő felügyelet alatt állnak és koruknál fogva még nem feltétlenül értik, hogy az állatokkal is hasonlóan kellene bánniuk, mint az emberekkel. Esetükben a szülői példamutatás és tanítás csökkentheti az állatokkal szembeni erőszak mértékét. A patológiás kategóriába olyan óvodáskorúnál idősebb gyermekek tartozhatnak, akik esetében a kegyetlen viselkedés mögött valamilyen pszichológiai zavar feltételezhető, mint például az empátias készségek hiánya. Ennek hátterében valamilyen gyermekkori bántalmazás vagy családon belüli erőszak átélése is lehet. A bűnözői kategóriába olyan fiatal felnőttek tartozhatnak, akik antiszociális tevékenységekben vesznek részt, alkohol és más szerhasználatuk feltételezhető, vagy esetleg valamilyen csoportos erőszakhoz, kultuszhoz kapcsolódik az általuk elkövetett állatbántalmazás.⁴⁶

Az állatkínzás kérdéskörének fejlődésével foglalkozó publikációk is említik, hogy pszichológiai vizsgálatok azt mutatják, hogy azok a személyek, akik képesek, illetőleg hajlamosak az állatkínzásra, vagy állatok szükségtelen fájdalmat okozó bántalmazására, könnyebben követnek el embertársaik ellen is brutalitással járó bűncselekményeket. Az

---

⁴⁵ Clifton P. Flynn: Examining the links between animal abuse and human violence, Crime Law Soc Change (2011) 55:453–468, 454.

⁴⁶ Frank R. Ascione, Randall Lockwood: Cruelty to Animals: Changing Psychological, Social, and Legislative Perspectives, 2001, 49.
<https://www.wellbeingintlstudiesrepository.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=sota> 2001 (letöltés dátuma: 2023. 10. 23)

állatvédelem tehát megállapítható, hogy az emberek érdekeit is szolgálja. Az állatkínzás továbbá az emberek elleni erőszakos bűncselekmények „főpróbájának” szerepét is betöltheti. Az állatkínzást elkövetők megbüntetése tehát fontos feladata a büntető igazságszolgáltatásnak. Ezt Európa legtöbb országában és az Amerikai Egyesült Államokban már több évtizeddel ezelőtt felismerték és mára már nem csak a jogalkotás, hanem a jogalkalmazás is hangsúlyt fektet a kérdés megfelelő elbírására.⁴⁷

Minél több alkalommal követ el egy gyermek állatkínzást, vagy van kitéve – akár szemtanúként – az állatok vagy családon belüli bántalmazásnak, annál valószínűbb, hogy ő maga is bántalmazóvá válik, ugyanis a gyermekek a látottak és hallottak utánzásával sajátítják el a társadalmi szerepeket. A gyerekekkel szemben alkalmazott fizikai büntetésnek a formája és súlyossága is növeli a későbbi agresszivitást egy amerikai anyák között végzett felmérés szerint.⁴⁸

Akadnak azonban a fentebb említett összefüggéseknek olyan kritikusai is, akik arra mutatnak rá, hogy nem minden állatot bántalmazó gyermek válik felnőttként erőszakos bűnözővé. A gyermekek igen korlátozott tapasztalatokkal rendelkeznek, így ilyesfajta tettüket nagy valószínűséggel bánhatják meg. Azonban abban egyetértés uralkodik, hogy csökkenteni kell azoknak a számát is, akik bántalmazzák az állatokat, noha az emberekkel szembeni erőszakig sosem jutnak el. Vannak, akik attól tartanak, hogy az állatbántalmazó gyermekek korai „megbélyegzése” inkább devianciát fog előidézni, mintsem az esélyeket csökkenteni.⁴⁹

Az állatokkal szembeni gyermekkori kegyetlenség a későbbi bűnözés, erőszak és bűnöző magatartás első figyelmeztető jele. A kíváncsiság vagy a felfedezés is ok lehet arra, hogy egy gyermek bántalmazzon az állatokat. A társak nyomása is okot szolgáltat az állatok kínzására, például, ha a társak ösztönözik a gyermeket, hogy bántalmazzon egy állatot, és ezt akár egy beavatási rítus részeként is megkövetelhetik. Sokan az állatok bántalmazásáról azt gondolják, hogy enyhíti az unalmat vagy a depressziót. Vannak, akik kóbor állatokon vagy háziállatokon

---

⁴⁷ Károlyi Judit: Az állatkínzás szabályozásának fejlődése Magyarországon. Acta Universitatis Szegediensis Tomus LXVIII. Fasc. 13. 2006. 4. http://digit.bibl.u-szeged.hu/00000/00051/00402/juridpol_068_fasc_013.pdf (letöltés dátuma: 2023. 10. 25)

⁴⁸ Frank R. Ascione Emerging Research on Animal Abuse as a Risk Factor for Intimate Partner Violence. In: Ascione: Intimate Partner Violence, 2007. 10. https://www.researchgate.net/profile/Frank-Ascione-2/publication/265489942_Emerging_Research_on_Animal_Abuse_as_a_Risk_Factor_for_Intimate_Partner_Violence/links/56b0d56308ae8e372151f8c6/Emerging-Research-on-Animal-Abuse-as-a-Risk-Factor-for-Intimate-Partner-Violence.pdf (letöltés dátuma: 2023. 10. 23)

⁴⁹ Clifton P. Flynn: Examining the links between animal abuse and human violence. Crime Law Soc Change (2011) 55: 463

követnek el erőszakot, mielőtt más emberekkel szembeni erőszakos cselekményekbe kezdenek.⁵⁰

2.6. Állatkínzás és személy elleni erőszak kapcsolata

Az állatkínzás és a legtöbb agresszív viselkedés a kései gyermekkortól kezdve a nem normatív fejlődés mutatói. Az ilyen magatartások korai felismerése lehetőséget nyújthat a fiataloknál megelőző beavatkozások keretében, a felnőttek esetében pedig a megfelelő szankciók alkalmazásának keretében.⁵¹

Az Amerikai Kriminológusok Társaságának jelentése elismeri az állatkínzás és az emberek ellen célzott erőszakos bűncselekmények jövőbeni cselekményei közötti kapcsolatot és hangsúlyozza a multidiszciplináris együttműködés szükségességét a kivizsgálás és a büntetőeljárás során. Az Egyesült Államokban 2014 óta a kutatók adatgyűjtési lehetőségei alapvetően javultak, mert a Szövetségi Nyomozóiroda (FBI) egységes bűncselekmény-jelentési programjába (Uniform Crime Reporting Program) a nemzeti incidensalapú jelentési rendszer (National IncidentBased Reporting System) részeként bekerültek az állatkínzásokkal kapcsolatos bűncselekmények is.⁵² Ez véleményem szerint a halálos kapcsolódás szempontjából lényeges előrelépést jelent.

Az amerikaiak 62%-a tart legalább egy házikedvcencet a háztartásában. A társállatokat gyakran családtagnak tekintik, ha nem is a bántalmazó, de a családon belül mások. Következésképpen azokban a családokban, ahol az erőszak bármely formája előfordul, nagyobb valószínűséggel fordul elő az állatok bántalmazása is.⁵³

Egy chicagói kutatás szerint az állatkínzáshoz gyakran kábítószerrel vagy fegyverekkel kapcsolatos bűncselekmények társulnak. A hazai rendőrkapitányságok tapasztalatai szerint időnként ezek nálunk is előfordulhatnak állatkínzással együtt, de ritkán, és gyakoribb az állatviadal, a lopás és a tiltott szerencsejáték. Állatokkal kapcsolatosan a fiatalkorúak általában

---

⁵⁰ Ramya S., Roshanara M. S.: Changeover of a Child into a Serial Killer Victimization of the Voiceless. International Journal of English, Literature and Social Sciences, Vol. 5. Issue 1. 2020.

⁵¹ Eleonora Gullone: An Evaluative Review of Theories Related to Animal Cruelty, Journal of Animal Ethics 2014, 4 (1): 37–57. 46.
https://www.jstor.org/stable/pdf/10.5406/janimalethics.4.1.0037.pdf?casa_token=2_EmbjDxLEgAAAAA:LEC_Wop4EsrnUPxf9A6p_yyWOgaEKYHTYnvNPrb9ViKa9TbppDdnNgEijFt1RbIQ7011Mu_w6u01310WtfHfzpytPRanJs9BdjNmcrGAREn_1drtFNw (letöltés dátuma: 2023. 10. 26)

⁵² Lynn A. Addington - Mary Lou Randour: Intentional Cruelty vs Neglect: New Insights on Animal Cruelty Crimes and Implications for Policy, Criminal Justice Policy Review, Volume 33, Issue 9, 2022, 1. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/08874034221098918>. (letöltés dátuma: 2023. 10. 30)

⁵³ Samara McPhedran: "Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing: A Review," Journal of Family Violence 24, no. 1 (January 2009): 41-52.

súlyosabb bűncselekményeket követnek el, mint a felnőttek. Egy felmérés szerint a családon belüli erőszak miatt letartóztatott férfiak 41%-a követett el legalább egy esetben állatkínzást 18 éves korát követően, szemben a férfiak teljes populációjára jellemző 3%-os előfordulással. A gazdasági hátrányokkal, etnikai heterogenitással, lakóhelyi mobilitással és családi zavarokkal rendelkező, hátrányos társadalmi helyzetű csoportokban gyakrabban és több alkalommal fordult elő az állatkínzás és a családon belüli erőszak.⁵⁴

Mindezek alapján megállapítható, hogy az állatok bántalmazását és a személyek elleni erőszakot a különböző törvényi szabályozások, a reagáló hatóságok, a sértetteknek nyújtott szolgáltatások, az orvosi ellátások jellege és sok más változó választja el egymástól, de két dolog mégis összeköti: az elkövetők bántalmazó természete és az általuk okozott szenvedés és kár.⁵⁵

MONSALVE és szerzőtársai a személyek közti erőszakkal és állatkínzással foglalkozó, 1960 és 2016 között megjelent cikkeket elemezték. A 96 cikkből 76 (79,2%) Észak-Amerikából származott, egyik sem Dél-Amerikából vagy Afrikából. Kilencvennégy cikkben (97,9%) találtak összefüggést az állatkínzás és az emberek elleni erőszak között. A családon belüli erőszak és az állatkínzás együttes előfordulásának aránya 25% és 86% között változott. A bántalmazott, családon belüli erőszaknak vagy állatkínzásnak kitett gyermekeknél fennállt a bűnözői magatartás kialakulásának veszélye. Bár az állatorvosok fontos szerepet játszanak a közegészségügyben és az állatok jóllétében, ennek ellenére mindössze hét cikk (7,3%) jelent meg az állatgyógyászat területén. A feldolgozott tanulmányok szerint az állatorvosok döntő többsége tud az ember és az állat elleni erőszak kapcsolatáról. A személyek elleni erőszak és az állatok bántalmazása közötti összefüggést mutató kapcsolat vizsgálatának első lényeges és áttörő megállapítása szerint a gyermekkori állatkínzás, a gyújtogatás és ágybavizelés meghatározhatja, hogy a gyermekből bűnöző vagy akár sorozatgyilkos lesz-e. Ezt elnevezték szociopata triádnak.⁵⁶ Az előbb említett – Macdonald – Triádra dolgozatomban később részletesebben ki kívánok térni.

---

⁵⁴Jeniimarie Febres, Hope Brasfield, Ryan C. Shorey, Joanna Elmquist, Andrew Ninnemann, Yael C. Schonbrun, Jeff R. Temple, Patricia R. Recupero, and Gregory L. Stuart: Adulthood Animal Abuse among Men Arrested for Domestic Violence, Vol. 20. Issue 9. 1059-1077 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4203417/> (letöltés dátuma: 2023. 10. 30)

⁵⁵ Joye Keeley, "The Link between Animal Abuse and Crimes against Humans," Journal of Animal & Environmental Law 12, no. 1. 2020. 1-25.

⁵⁶ Stefany Monsalve - Fernando Ferreira - Rita Garcia: The connection between animal abuse and interpersonal violence: A review from the veterinary perspective, Research in Veterinary Science, 114, (2017) 18-26, 20. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0034528816305653?casa_token=yHxDbBWd5IQAAAAA:A:YOp-M_Xlx2GY1uFHQ2ChWHqv_8bWvHsprzfbLWfbUS_Wb_zycfQ1vh_S7GLHKQDphj9qTt1 (letöltés dátuma: 2023. 10. 30)

Egy kutatásban 153 – állatkínzásért is – elítélt előéletét követték nyomon és hasonlították össze. A 146 férfi és 7 női résztvevő átlagéletkora 31 év volt, bár a legfiatalabb 11, a legidősebb 76 éves volt. Az általuk bántalmazott állatok 69%-a kutya volt, 22%-a macska, 9%-a madár, ló vagy más haszonállat. Kiderült, hogy ezek a személyek nagyobb valószínűséggel követtek el tulajdon elleni, kábítószerrel kapcsolatos és közrendellenes bűncselekményeket. Így összefüggés volt az állatkínzás és a különféle antiszociális viselkedések között, nem csak az állatkínzás és az ember elleni erőszakos cselekmények között. Ezen túlmenően, amikor megvizsgálták az állatkínzás és a személyek elleni erőszak hivatalos feljegyzései közötti időbeli sorrendet, az állatkínzás nem megelőzte az erőszakos cselekményeket, hanem követte azokat. Bár ezek az eredmények megcáfolják azt a feltételezést, hogy az állatok bántalmazása elkerülhetetlenül emberekkel szembeni erőszakhoz vezet, rámutatnak az állatkínzás és számos antiszociális viselkedés, köztük az erőszak közötti összefüggésre.⁵⁷

Az FBI viselkedéselemző egysége (Behavioral Analysis Unit) 259 állatkínzást elkövető személy ügyét megvizsgálva megállapította, hogy szoros a kapcsolat az állatkínzás és az ember elleni erőszak között. Az összesen 495 állatkínzással kapcsolatos áldozat 64%-a kutya volt. Az elkövetők mindegyike férfi volt, életkoruk 17 és 82 év között mozgott.⁵⁸

Az FBI Viselkedéstudományi Osztálya (Behavioural Science Unit) példáját követve a német Szövetségi Bünyügyi Hivatal (Bundeskriminalamt) is bevezette 1994-ben az esetelemzést és profilozást, így összefüggéseket fedeztek fel a szexuális indíttatású sorozatgyilkosság és a kegyetlen állatkínzások között. Jimmy Lee Dykes az Egyesült Államokban életveszélyesen bántalmazott egy kutyát, majd a rendőröknek azt nyilatkozta, hogy sajnálja, hogy nem verte teljesen agyon az állatot. Pár héttel később megölte egy iskolabusz vezetőjét, majd elrabolt és föld alatti bunkerben túszként őrzött egy öt éves kisfiút.⁵⁹

Aránytalanul gyakran fordul elő – elsősorban a házi kedvencekkel szembeni – állatkínzás párkapcsolati erőszak esetén, jelezve az empátia hiányát. Miközben csábítóan egyszerű az empátia hiányát az állatokkal szembeni bántalmazás és az emberi erőszak egyidejű megnyilvánulásának központi magyarázó tényezőjének tekinteni, ez a megközelítés arra ösztönöz, hogy az empátiát a viselkedéshez hozzájáruló egyetlen tényezőként kezeljük. Nincs bizonyíték arra, hogy az alacsony empátiaszint önmagában felelős lenne a viselkedési problémák kialakulásáért vagy fennmaradásáért. Az empátiát itt csak egy résznek tekintjük a

---

⁵⁷ Arnold Arluke – Jack Levin – Carter Luke – Frank Ascione: The Relationship of Animal Abuse to Violence and Other Forms of Antisocial Behavior, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 14 No. 9 1999, 963-975, 967.

⁵⁸ Hoffer T., Hargreaves-Cormany H., Muirhead Y., Meloy J.R.: *Violence in animal cruelty offenders*. Cham, Switzerland: Springer, 2018.

⁵⁹ Lorászko Gábor: i.m. 19.

fejlődési tényezők egymással összefüggő hálózatában, amelyek mindegyike hozzájárulhat a problémás viselkedés megnyilvánulásaihoz.⁶⁰

Bár az állatkínzás erkölcsi szempontból aggályos és önmagában is bűncselekmény, a bűnüldözői szervek válaszait gyakran elősegíti annak felismerése, hogy az állatok elleni bűncselekmények egyrészt az emberek ellen elkövetett más bűncselekmények mutatói, másrészt a személyek közötti erőszak lehetőségének előrejelzői lehetnek.⁶¹

Összességében a fejezetben elemzett témák alapján alátámasztható az az elsősorban pszichológiai kutatások eredményeként megjelent megállapítás, hogy az állatkínzást és az abból fakadó emberek elleni erőszakot alapvetően három tényező befolyásolja.

Az egyik az, amikor az állatkínzás, mint előrejelző jelenik meg. Ez azt jelenti, hogy a gyermekkori, fiatalkori állatkínzás valószínűsíti a későbbi emberekkel szembeni erőszakos bűncselekmény elkövetését.

A második eset, amikor az állatkínzás, mint mutató szerepel, ami azt jelenti, hogy a családon belüli erőszakkal párhuzamosan, vagy a családtag megfélemlítésére irányuló magatartással párosul.

Végül a harmadik lehetőség, amikor a családon belüli bántalmazás áldozataiból válik állatkínzás elkövetője. Ezen három tényező is alátámasztja azt a feltételezést, hogy az agresszió megelőzése hozzájárulhat az állatkínzások számának csökkenéséhez, ami hosszabb távon az erőszakos bűncselekmények visszaszorítását eredményezheti.

---

⁶⁰ Mcphedran S.: A review of the evidence for associations between empathy, violence, and animal cruelty, *Aggress. Violent Behav.*, 14. 1-4, 2009a. 1.

⁶¹ Lockwood R, Arkow P. Animal Abuse and Interpersonal Violence: The Cruelty Connection and Its Implications for Veterinary Pathology. *Veterinary Pathology*. 2016;53(5):910-918.

3. A halálos kapcsolódás a szakirodalomban

Az állatokkal kegyetlen gyermekek hajlamosak arra, hogy később erőszakos magatartást tanúsítsanak az emberekkel szemben, ami leggyakrabban testi sértés formájában történik meg. A sorozatgyilkosok és tömeggyilkosok esettörténetei arra utalnak, hogy gyermekkorukban sokan kegyetlenkedtek az állatokkal, aminek valószínű oka a családon belüli erőszak, a gyermekek és az idősök bántalmazása. JEREMY N. WRIGHT úgynevezett érettségi hipotézis (gyerekkorban érzéketlenné válnak, ez pedig később erőszakra hajlamosít) alkalmazásával öt sorozatgyilkos esettanulmánya alapján alátámasztotta a gyermekkori állatkínzás és a sorozatgyilkosság közötti lehetséges összefüggést.⁶²

A fiatal állatkínzók korai azonosítása és a beavatkozás kulcsfontosságú lehet a jövőbeni erőszak megelőzése érdekében: segíteni a gyermekeket az empátia, az önállóság és az elszámoltathatóság érzésének fejlesztésében, valamint ösztönözni a szülők részvételét ebben.⁶³

3.1. MacDonald Triád

John Marshall Macdonald (1920-2007) pszichiáter volt, aki elsősorban a szociopatikus vonások vizsgálatáról, a Macdonald-Triádnak elnevezett elméletéről és a sorozatgyilkosok profilalkotásáról volt híres.⁶⁴ A Triád az állatokkal szembeni kegyetlenséget, a tűzgyújtás iránti megszállottságot és a kései tartós ágybavizelést az erőszakos viselkedéshez, különösen az emberölő magatartáshoz és a szexuálisragadozó magatartáshoz köti.⁶⁵

MacDonald összefüggést figyelt meg egyrészt az ágyba vizezés, a pirománia (tűzgyújtás) és a gyermekkori állatkínzás hármasa között, másrészt pedig ezen gyermekek hajlama között, hogy felnőttként erőszakos bűnözőkké váljanak.

---

⁶² Jeremy N. Wright: From Animal Cruelty to Serial Murder: Applying the Graduation Hypothesis, https://scholarworks.moreheadstate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1466&context=msu_theses_dissertations 30. (letöltés dátuma: 2023. 10. 20)

⁶³ Lorászko: i.m. 24.

⁶⁴ <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/9236051> (letöltés dátuma: 2023. 11. 14)

⁶⁵ https://upwiki.hu/wiki/Macdonald_triad (letöltés dátuma: 2023. 11. 14)

Beszámolt arról, hogy a gyermekek által az állatokkal szemben elkövetett kegyetlenség viselkedési rendellenesség kialakulására utalhat. A gyermekek által elkövetett állatkínzás olyan faktorokkal jár, mint az empátia hiánya vagy a rossz szociális-érzelmi fejlődés. Vannak olyan makrokörnyezeti tényezők, mint például a gazdasági stressz, a magas munkanélküliségi ráta és a magas bűnözési ráta, amelyek szülői stresszhez és ezáltal családon belüli erőszakhoz vezethetnek, de gyakran közrejátszó tényező az is, hogy ezek a gyerekek nem értik, hogy az állatok érző lények.⁶⁶

3.2. A Triád és kritikája

Évtizedek óta foglalkoztatja a kutatókat, hogy van-e kapcsolat aközött, ahogyan az állatokkal, illetve az emberekkel bánunk. 1961-ben MACDONALD előterjesztette a gyerekkori karakterisztikák triádját, amiről úgy vélte, hogy előrejelezni képes a későbbi erőszakos magatartást. Ezt követően több kutató is vizsgálni kezdte a triád és a bűnözés közötti kapcsolatot, amelyről megoszló eredmények születtek. Egyes kutatók így HELLMAN és BLACKMAN arra a következtetésre jutottak, hogy a triád jellemzőinek megléte gyerekkorban figyelmeztető szereppel bír a későbbi antiszociális viselkedést illetően.⁶⁷ Míg mások, mint HEATH vizsgálataik alapján megkérdőjelezték a triádkomponensek prognosztikus szerepét.⁶⁸ QUEROL VIÑAS rablásért és gyilkosságért bebörtönzött spanyolországi elítélteknél vizsgálta az erőszak és az állatkínzás kapcsolatát. A gyerekkori állatkínzás (csillagszóró kötése kutya farkára, kutyák, macskák megégetése, ragasztós csapdával fogott madarak összezúzása szórakozásból) 41,7%-ban, a gyújtogatás 71%-ban, az ágybavizelés 58,8%-ban volt megállapítható, és a McDonald Triád 24,5%-ban teljesült.⁶⁹

Az alábbiakban a triáddal kapcsolatosan megfogalmazott kritikákat szeretném összefoglalni. HEATH és munkatársai 204 pszichiátrián kezelt gyermekkel végzett kutatásuk során nem találtak szignifikáns kapcsolatot a triád komponensei között. JUSTICE és munkatársai 1055 tanulási és/vagy magatartási problémával rendelkező gyermek iskolai jellemzését vetették össze a rendőrségi nyilvántartással, és 57 találatból nyolc erőszakos viselkedés miatti elítéltet

---

⁶⁶ Mota-Rojas, Daniel, Stefany Monsalve, Karina Lezama-García, Patricia Mora-Medina, Adriana Domínguez-Oliva, Ramiro Ramírez-Necochea, and Rita de Cassia Maria Garcia. 2022. "Animal Abuse as an Indicator of Domestic Violence: One Health, One Welfare Approach" *Animals* 12, no. 8: 977. 2.

⁶⁷ Daniel S. Hellman – Nathan Blackman: Enuresis, Firesetting and Cruelty to Animals: a Triad Predictive of Adult Crime, In: *Cruelty to Animals and Interpersonal Violence*, edited: Randall Lockwood – Frank R. Ascione, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana, 1997, 263-265. o. https://books.google.hu/books?hl=hu&lr=&id=FZSc2SmkRA8C&oi=fnd&pg=PA262&dq=Hellman+%26+Blackman+triad&ots=_xtgJ6nhkb&sig=8PBgYjGYeWr9d1ZeaUwzuWVsw4M&redir_esc=y#v=onepage&q=Hellman%20%26%20Blackman%20triad&f=false (letöltés dátuma: 2023. 10. 28)

⁶⁸ Vass: i.m. 7.

⁶⁹ Lorászko Gábor: i.m. 23.

találtak. A 8 elítélttel való interjút követően arra a következtetésre jutottak, hogy a gyermekkori magatartás-problémák, mint például a verekedés, a dühkitörések, az iskolakerülés és az interperszonális nehézségek (pl. másokkal való kapcsolat kialakításának nehézsége, kortársbántalmazás, hazudozás), jobb előre jelzői lehetnek a későbbi erőszakos viselkedésnek, mint a Triád komponensek.⁷⁰

Annak ellenére, hogy ezek a kutatások a Triád diagnosztikai alapját nem tartják elégségesnek, abban egyetértenek, hogy komoly érzelmi zavar előjelzője lehet, mely erőszakos, agresszív viselkedésben nyilvánulhat meg. Ugyanis a Triád komponensei önmagukban és együttesen is válaszreakciók lehetnek valamilyen gyermekkori traumára, ami megnövelheti az esélyét a felnőttkorban elkövetett erőszakos cselekedeteknek. A bántalmazás hatására a gyerekek kialakíthatnak egy olyan fantáziavilágot, ahol a kezükben van az irányítás. Amennyiben ez a képzelgés nem elegendő a számukra, kiterjeszthetik azt a környezetükre is akár erőszakos tettek formájában, mint a gyújtogatás és az állatbántalmazás.⁷¹

MARGARET MEAD megfogalmazása alapján a gyermekkori állatbántalmazás diagnosztikus jele lehet egy „*spontán, erőszakos jellegű karakterzavar*” kialakulásának. Az elmélethez hozzátették, hogy a gyermekkori állatbántalmazás diagnosztikai értékkel bír, és a korán diagnosztizált gyermekek időben segítséget kaphatnának a további erőszakos tevékenységek megelőzése céljából.⁷² „*Margaret Mead szerint az egyik legveszélyesebb dolog, ami egy gyerekkel történhet, az az, hogy bántalmaz vagy megöl egy állatot következmények nélkül.*” Az emberek ellen irányuló erőszak és az állatokkal szembeni kegyetlenség kapcsolatának magyarázatára két új elmélet alakult ki.”⁷³

Az egyik szerint az erőszakfejlődési hipotézis alapján a két faktor között direkt, általános összefüggés van, ami alapján az állatbántalmazás megelőzi a személyek elleni erőszakot és meghatározza annak módszereit. Ez a hipotézis azt feltételezi, hogy miközben a gyerekek tanulják és gyakorolják az állatokkal szembeni erőszakos, kegyetlen fellépést, érzéketlenné

---

⁷⁰ Vass. i. m. 7.

⁷¹ Vass: i. m. 7.

⁷² Joshua C. Overton - Christopher Hensley - Suzanne E. Tallichet: Examining the Relationship Between Childhood Animal Cruelty Motives and Recurrent Adult Violent Crimes Toward Humans, Journal of Interpersonal Violence, XX(X) 1–17, 2011, 2 <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=c9b5dc9899897cade92eadaa182c626d1b6fd3b7> (letöltés dátuma: 2023. 10. 28)

⁷³ Vetter Szilvia: Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében. Ügyészek Lapja. 2023/3. szám 18.

válnak a következményekre, mielőtt még emberekkel szembeni erőszakos viselkedésre képessé válnának.⁷⁴

KELLERT és FELTHOUS 152 elítéltből és nem elítéltből álló vizsgálatuk során arra hívták fel a figyelmet, hogy a gyerekkori állatbántalmazás nagyobb eséllyel fordult elő azoknál a bűnözőknél, akik később valamilyen erőszakos bűncselekményt követtek el, mint akik enyhébbet vagy egyáltalán nem vittek véghez ilyen cselekedetet. Ezzel is alátámasztva azt, hogy a gyerekkori állatbántalmazás és a későbbi erőszakos viselkedés között nemcsak kapcsolat van, de előbbi előre is jelezheti az utóbbit. A deviancia általánosítási hipotézis szerint a bűncselekmények korrelációban állnak, vagy azért, mert egyik vezet a másikhoz, vagy azért, mert a különböző bűncselekmények mögött ugyanaz az ok áll. Azaz, az erőszakos, agresszív tettek más antiszociális cselekedetekkel (mint például tulajdonnal és kábítószerrel való visszaélés) együtt, párhuzamosan jelennek meg.⁷⁵ Ez az elmélet tehát nem sorrendet állít fel, csupán kapcsolatot. Vagyis e nézet képviselői szerint az állatbántalmazás lehet előzménye vagy folytatása a személyközi erőszaknak, valamint felléphet azzal együtt is.

---

⁷⁴ Sabrina E. B. Schuck – Heather L. Johnson – Maryam M. Abdullah – Annamarie Stehli – Aubrei H. Fine – Kimberley D. Lakes: The Role of Animal Assisted Intervention on Improving Self-Esteem in Children with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder, *Frontiers in Pediatrics*, Vol. 6, 2018, 1-9, 2.

⁷⁵ Vass: i. m. 7.

4. Az állatorvos szerepe az állatkínzás és erőszak felismerésében

Ma már ismeretesek olyan tesztek, nyilvántartások, amelyek segítenek mérni a kegyetlenség, az empátia és az érzéketlenség szintjét (pl. Cruelty to Animals Inventory). Az előbb említett CAI információt nyújt a kegyetlen cselekményekről és állatok típusairól, amelyeken elkövették. Továbbá értesülni lehet a kegyetlenség gyakoriságának és súlyosságának becsléséről, a kegyetlenség indítékairól és társadalmi kontextusáról, valamint a tanúsított megbánás mértékéről.⁷⁶

Azonban még sok munkát kell elvégezni mind az emberek, mind a bántalmazás vagy rossz bánásmód áldozatául esett állatok jólétének előmozdítása érdekében, valamint olyan programok kidolgozására és végrehajtására lenne szükség, amelyek az emberek felvilágosítását, a bántalmazók kezelését és korrekcióját szolgálják, és - az állatok bántalmazásának konkrét esetében - az állatorvosok nagyobb részvételét és felelősségét követelik meg a kegyetlenkedések felismerésében. Az állatorvosok kulcsfontosságúak, mivel mindennapi szakmai gyakorlatuk során olyan állatokkal kerülnek kapcsolatba, amelyek nem véletlen trauma, elhanyagolás vagy szexuális visszaélés áldozatai lettek. Ugyanígy az igazságügyi állatorvosi megközelítés segíthet annak meghatározásában, hogy az elkövető milyen kockázatot jelent más állatokra és a társadalomra nézve. Sajnos, és annak ellenére, hogy a fejlett országok számos állatorvosi iskolája javította tantervét, hogy az állatjóléttel kapcsolatos kurzusokat is tartalmazzon, az állatorvosi egyetemeken hiányosságokat tapasztaltak az állatok bántalmazásával, az interperszonális erőszakkal és az állatorvosi törvényszéki szakértelemmel kapcsolatos képzésben. Az állatkínzásról szóló képzés szintjét és az állatorvosok állatkínzási ügyekben betöltött szerepét sok országban még mindig nagymértékben figyelmen kívül hagyják.⁷⁷

Az állatokra vonatkozó részletes szakmai ismereteiknek hála az állatorvosok olyan szakemberek, akik képesek felismerni az állatkínzás és az erőszak jeleit egy állaton. Az állatorvosi kriminalisztika lényeges erőforrás az állatkínzási ügyekkel foglalkozó állatorvosok, patológusok, ügyvédek és nyomozók számára.⁷⁸

---

⁷⁶ Dadds, Mark, Whiting, Clare, Bunn, Paul, Fraser, Jennifer, Charlson, Juliana, Pirola-Merlo, Andrew: Measurement of Cruelty in Children: The Cruelty to Animals Inventory. *Journal of abnormal child psychology*. 2004. 4.

⁷⁷ Mota-Rojas, Daniel, Stefany Monsalve, Karina Lezama-García, Patricia Mora-Medina, Adriana Domínguez-Oliva, Ramiro Ramírez-Necochea, and Rita de Cassia Maria Garcia. 2022. "Animal Abuse as an Indicator of Domestic Violence: One Health, One Welfare Approach" *Animals* 12, no. 8: 977. 3.

⁷⁸ Lorászko: i.m. 24.

Az állatvédelmi eljárásban az állatorvos részvétele rendkívül meghatározó, a nyomozó és vádhatóságok számára a szakmai kapcsolat a hatékonyságot javítja. Szakmai tartalmú formanyomtatványok és protokollok segíthetik a közös munkát. Az állatorvosoktól elvárt, hogy kritikus szemmel észrevegyék és jelentsék az állatbántalmazásokat, biztosítva a természettudományos alapokat.⁷⁹ Az USA-ban gyakrabban állapították meg állatkínzás gyanúját azok az állatorvosok, akik részt vettek állatvédelemmel foglalkozó képzéseken, a munkahelyükön sürgősségi ellátást is nyújtanak, és akik kapcsolatban álltak a rendvédelmi szervekkel. Továbbá a gyanús eseteket nagyobb valószínűséggel jelentették a hatóságoknak azok az állatorvosok, akik munkahelyi irányelvei vonatkoznak az állatkínzásos esetek kezelésére is.⁸⁰

Az egyéni jellemzők (nem, életkor, gyakorlat típusa, állatbarát attitűd) általában befolyásolják az állatorvos érzékenységet az állatkínzás felismerésében. A bántalmazási ügyek bejelentésével kapcsolatos legnagyobb visszatartó erő az volt, hogy az eljárás során az állatok biztonságos elhelyezéséről is gondoskodni kellett, ez azonban nehézségekbe ütközött. Új-zélandi állatorvosok körében felmérést végeztek 2008-ban, ennek eredményei pedig azt mutatták, hogy szándékos állatkínzást a válaszadók 63%-a látott az elmúlt 5 évben, és ezen állatorvosok 37%-a találkozott már ilyen esettel évente egyszer vagy ritkábban, míg 9% legalább évente négyszer. A leggyakrabban kutyákat bántalmaztak, majd a macskákat, a szarvasmarhákat és a lovakat. A válaszadó állatorvosok egyértelmű többsége egyetértett azzal az állítással, hogy az állataikat bántalmazó emberek nagyobb valószínűséggel bántalmazzák gyermekeiket (77%) vagy házastársukat (70%).⁸¹

Hasonló vizsgálatot végeztek ausztrál állatorvosok körében, annak érdekében, hogy felmérjék tudásukat és hozzáállásukat az állatkínzásról, az emberi erőszakról és a kettő közötti kapcsolatról. A válaszadók túlnyomó többsége úgy gondolta, hogy valamilyen módon be kellene avatkozniuk, ha állati vagy emberi bántalmazást észlelnek, bár a legtöbben úgy érezték, hogy nincsenek felkészülve a feltételezett emberi bántalmazás kezelésére. Az állatkínzás eseteinek csaknem 20%-a feltételezett vagy ismert emberi bántalmazással járt.⁸² Egy, az ausztrál lakosság közötti felmérés szerint a megkérdezettek negyede (25,7%) volt szemtanúja

---

⁷⁹ Lorászko: i.m. 25.

⁸⁰ Emily G. Patterson Kane – Lori R. Kogan – Maya E. Gupta – Rachel Touroo: Veterinary Needs for Animal Cruelty Recognition and Response in the United States Center on Training and Workplaces Policies, American Veterinary Medical Association, Vol. 260: Issue. 14, 2022, 1856. o. 1853-1861, https://avmajournals.avma.org/view/journals/javma/260/14/javma.22.02.0084.xml?tab_body=pdf (letöltés dátuma: 2023. 10. 28)

⁸¹ Lorászko: i.m. 26.

⁸² P C Green – E. Gullone: Knowledge and Attitudes of Australian veterinarians to Animal Abuse and human interpersonal violence, Australian Veterinary Journal, Vol. 83, No. 10, 2005, pp 619, 619-625.

állatkínzásnak, de csak a szemtanúk 9%-a jelezte ezt.⁸³ Ez igazolja azt a tényt, hogy az állatkínzások bejelentése tekintetében a társadalom egy részében nagy a közömbösség, aminek eredményeként a bűncselekmény tekintetében nagy a látencia.

A Massachusettsi Állatkínzás Megelőző Társaság kutatásának eredménye szerint szinte az összes válaszadó (93,6%) egyetértett azzal, hogy az állatorvosoknak etikai felelősségük van visszaélés gyanúja esetén, de kevesebben (44,5%) gondolták úgy, hogy ezt a felelősséget kötelezővé kellene tenni számukra. 2021-ben az Egyesült Államok 20 államában volt kötelező jelenteni állatkínzás gyanúját, a többi állam az állatorvosok etikai kódexe alapján erkölcsi kötelességnek tekinti.⁸⁴

A gyakorló állatorvosok vonakodnak beismerni, hogy a kliens bántalmazott állatokat visz be kezelésre. Az állatorvosok aggályait felül kell múlja a szakma állatjólét iránti felelősségérzete, a bántalmazott állatokon való segítségnyújtási szándék, és a lehetőség a személyek elleni erőszak felismerésére, megállítására.⁸⁵

Az állatorvosnak kiemelkedő szerepe van az állatbántalmazások felismerésében és ezáltal az emberek elleni lehetséges agresszió megelőzésében. Az állatorvos az állatok jólétének szószólója, amely túlmutat az elváltozások és betegségek kezelésén, és magában foglalja az állatok bántalmazásának felismerését, az arra való reagálást és a megelőzést. Kanadában például a Kanadai Állatorvosok Szövetsége kijelentette, hogy az állatorvosoknak *"erkölcsi kötelességük"* jelenteni az állatok bántalmazásának gyanús eseteit, és hogy *"a társadalomnak kötelessége támogatni azokat az állatorvosokat, akik jóhiszeműen, szakmai megítélésüket felhasználva jelentik a bántalmazással kapcsolatos magatartásokat"*. Továbbá ennek támogatására az állatorvosi iskolák arra képzik hallgatóikat, hogy ismerjék fel és ítélik el az állatokkal szembeni bántalmazást. Brazíliában egyrészt létezik az állatok bántalmazását tiltó jogszabály, másrészt további eszközökkel kötelezik az állatorvosokat, hogy jelentsék a hatóságoknak az állatok bántalmazását annak érdekében, hogy az ilyen visszaélések azonosítása később nyomozással és büntetések kiszabásával járjon együtt.⁸⁶

---

⁸³ Lorázkó: i.m. 26.

⁸⁴ Lorázkó: i.m. 26-27.

⁸⁵ Phil Arkow: Recognizing and Responding to cases of suspected animal cruelty, abuse and neglect: What the veterinarian needs to know, Veterinary Medicine, Vol 3, 2015, 348-359, 357

⁸⁶ Thiago da Silva Brandão, Agrício Moreira Dantas Neto, Aline de Sousa Alves, Raquel Guedes Ximenes, Karla Priscila Garrido Bezerra, Arthur Willian de Lima Brasil, Sônia Correia Assis da Nóbrega, Rosangela Maria Nunes da Silva, Almir Pereira de Souza: Animal abuse and interpersonal violence from the perspective of veterinarians from Paraíba State, Brazil. Semina Ciencias Agrárias. 2022. V. 43. N. 3. 1271.

5. Kérdőív a hazai lakosság körében

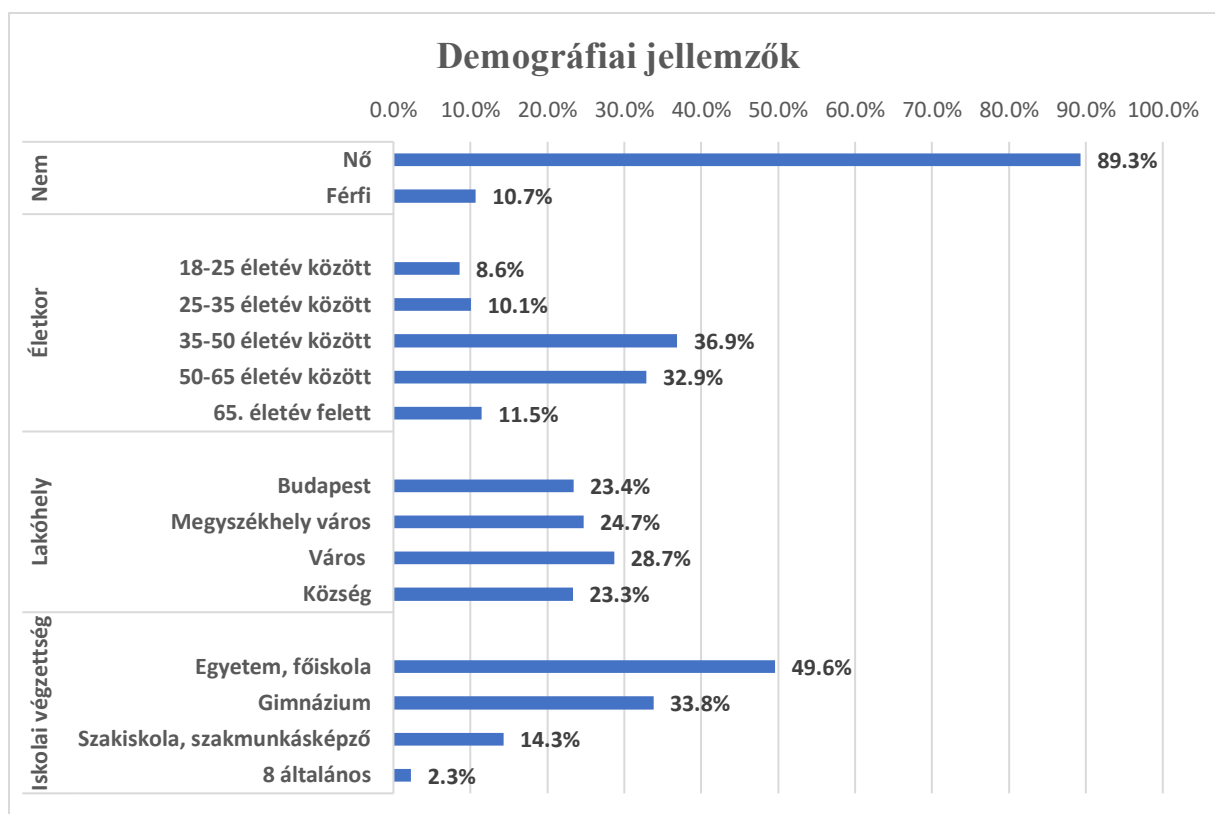
5.1. Módszer

A kutatáshoz szükséges anonim kérdőív a Google Forms programmal készült és a Facebook, vagyis a hazai közösségi média platformok közül leggyakrabban használt közösségi oldal felületén volt elérhető. Az állatkínzás és az emberek elleni erőszakos cselekmények összefüggésének – azaz a halálos kapcsolódásnak – vizsgálatára vonatkozó online kérdőívben összesen 834 magyar válaszadó vett részt 2023. október 3. és október 31. között. A kérdőív 15 kérdést tartalmazott. Az egyes bűncselekmények súlyosságának vizsgálata részeként egytől tízig tartó Likert-skálás minősítésre került sor. A beérkezett válaszok kiértékelését a Googleforms saját összesítőjével, valamint a Microsoft Excel táblázatkezelőjével és diagram készítőjével végeztem. A dolgozatban szereplő diagrammok és ábrák saját szerkesztésű ábrák.

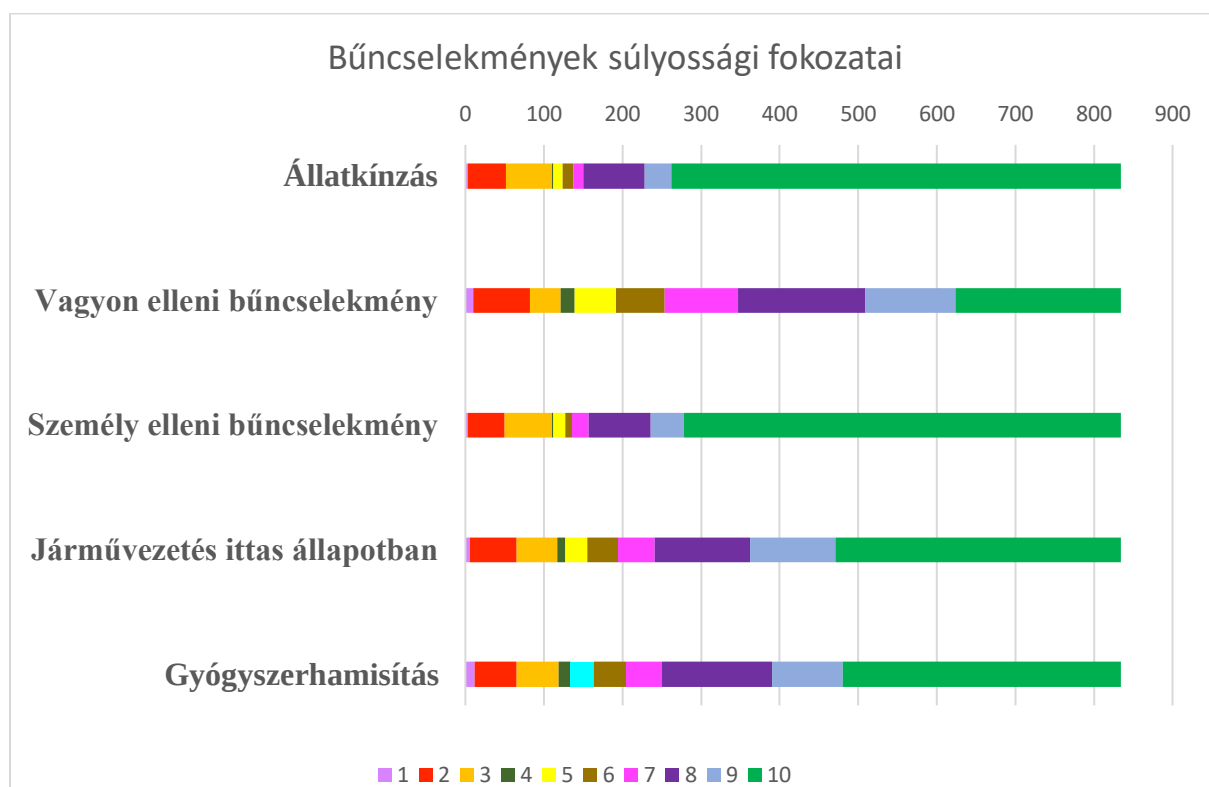
Fontosnak tartom már az eredmények ismertetését megelőzően hangsúlyozni, hogy jelen felmérés nem tekinthető reprezentatív felmérésnek. Az online kutatómódszer azt eredményezte, hogy az egyetemet végzett nők túlerepresentáltak a felmérésben, viszont a nagy elemszám mégis lehetővé teszi a következtetések levonását, hogy egy adott társadalmi csoportban hogyan vélekednek az állatkínzás és a személyek elleni erőszak kérdéséről. Továbbá a közösségi média felületeken azon csoportok aktivitása kiemelkedő volt, akik az állatvédelmet kifejezetten fontosnak tartják, az eredményekből pedig kitűnik, hogy ők felülrepresentáltak tekinthetők.

5.2. Eredmények kiértékelése

A válaszadók között kifejezetten magas a nők aránya (89,3%) és mindössze 10,7% férfi. A korosztályi megoszlás meglehetősen nagy diverzitást mutat. Legtöbben 35 és 50 év közötti korosztályból valók, legkisebb arányban pedig a 18 és 25 életév közöttiek töltötték ki a kérdőívet. A lakóhely szerinti megoszlás mutatja a legszembetűnőbb diverzitást, ezt figyelembe véve a városban lakók voltak többségben (28,7%), megyeszékhely városban a válaszadók 24,7%-a, Budapesten a 23,4%-a, községben pedig 23,3% él. A válaszadók közel fele (49,6%) egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkezik, míg 2,3% csak általános iskolai végzettséggel rendelkezik.

A következő kérdésben a Válaszadóknak 5 bűncselekmény súlyossági fokát kellett 1-10 közötti skálán értékelnie.

Az állatkínzás és a személy elleni bűncselekmények kapcsán az az eredmény látható, hogy előbbi 572 fő jelölte meg legsúlyosabb bűncselekménynek, míg utóbbit, azaz a személy elleni erőszakot 556 fő. Úgy vélem, hogy ennek a meglehetősen meglepő eredménynek az okainak a feltárása további kutatást igényelne. A kitöltők köréből - amint azt korábban említettem -, a nők vannak döntő többségben, ezeknek majdnem fele pedig főiskolai vagy egyetemi végzettséggel rendelkezik. Úgy vélem, hogy a társadalom ezen rétege (a magasabban iskolázott nők) fogékonyabbak az állatvédelem iránt, ezt mutatja a közösségi médiában betöltött szerepük, valamint az állatvédő szervezetekben is döntő többségben nők tevékenykednek. A válaszokból kitűnik az is, hogy a Válaszadók az erőszakos bűncselekményeket – az állat- és ember ellen irányulókat egyaránt – jóval súlyosabbnak ítélték, mint a kérdésben szereplő további 3 bűncselekményt, amelyekhez nem kapcsolódik erőszak.

A 834 fő válaszadó közül 765 fő (91,7%) gondolja úgy, hogy az állatkínzás nyomozása elsőbbséget élvez a lopással szemben. Ebből egyértelműen megmutatkozik, hogy a Válaszadók nagy többsége súlyosabb bűncselekménynek tartja az állatkínzást egy vagyon elleni bűncselekménynél. Ezt erősíti a bűncselekményeket súlyosságuk alapján értékelő előző diagramm eredménye is, amelyen a válaszadók a vagyon elleni bűncselekményeket értékelték legkevésbé súlyosnak.

A következőben az állatkínzás és a családon belüli erőszak összefüggésére tértem ki, mely kapcsolat feltárására 4 válaszlehetőség közül választhattak a kitöltők. 507 válaszadó, azaz 60,8% gondolja úgy, hogy az állatkínzás és a családon belüli erőszak gyakran függ össze. Ennél jóval kisebb, de jelentős arányban vannak azok (32,4%), akik úgy vélik, hogy az említett 2 cselekmény mindig összefügg. Aki szerint ritkán, az mindössze 5,5%, akik szerint pedig nincs összefüggés az 1,3%, azaz 11 Válaszadó. Számomra ez az arány meglepő volt, hiszen lényegében a kitöltők több mint 90%-a úgy gondolta, hogy az állatkínzás és a családon belüli erőszak szoros kapcsolatban áll egymással.

Említésre méltónak talállok néhány személyes tapasztalatot is a kérdéssel kapcsolatban, melyeket a válaszadók - továbbra is anonim módon - megosztottak a kérdőív folyamán. Volt, aki arról számolt be, hogy édesapja erősen abuzív személyiség volt, bár emberekkel szemben nem volt elég bátor a fizikai bántalmazás kifejtésére, családi kedvencüket gyakran bántotta (volt amelyiket meg is ölte), elsősorban azért, mert élvezte a fájdalmat, amit az ő bántalmazásukkal a Válaszadónak és testvéreinek okozott. Éppen ezért a fentebb feltett kérdésekre nehézséget okozott számára válaszolni, hiszen a Válaszadó és testvérei soha nem emelnének kezét egy állatra, saját háziállataik családtagként vannak tartva. Ugyanakkor azt is megjegyezte, hogy egy szegregált településen jó esély lehet rá, hogy egy gyermek, aki hasonlót átélt, az őt érő bántalmazást egy nála gyengébben – egy állaton – vezesse le.

A következő Válaszadó nyugdíjas állatorvos, aki megyei majd országos hatósági állatvédelemben dolgozott. Úgy nyilatkozott, hogy Ő maga különbséget tudott tenni a tudatlanságból eredő állatkínzás, valamint az aktív állatbántalmazás között. Az utóbbi mögött azonban szinte minden esetben felmerült a családon belüli erőszak lehetősége is. Sok esetben az alkoholizmus is szerepet játszott ebben, mivel a bántalmazó a kocsmából hazatérve belerúgott mindenkibe, legyen az két- vagy négylábú családtag. Beszámolt azonban olyan esetről is, amikor még praktizáló korában találkozott olyan állatgondozóval, akire amikor durvasága miatt rászólt, azt állította, hogy a szarvasmarha nem érez fájdalmat, hiszen nem bőg/üvölt amikor bántja.

A következő Kitöltő úgy nyilatkozott, hogy hallomásból tanúja volt egy apa-fia beszélgetésnek, amelyben a következő hangzott el: „Rossz voltál, kihajítom a macskát, mehetsz utána te is, vissza se gyere!” Egy másik esetben pedig szemtanúja volt annak, hogy az édesapa kitette a várandós asszonyt a kisgyerekekkel az út szélén a macskájukkal együtt.

Egy másik Válaszadó egy számára soha nem feledhető gyermekkori emlékét osztotta meg, miszerint a szomszédjukban lakó férfi légpuskával akarta agyonlőni a kuttyáját, majd miután már kilőtte az összes töltényt és a kutya még mindig életben volt, egy fejszével agyonverte. Ez a férfi rendszeresen bántalmazta feleségét, időnként gyermekeit is.

Egy Válaszadó úgy nyilatkozott, hogy ismer olyan családot, ahol az édesapa agresszív jegyeket mutatott mind a gyermekeivel, mind a háziállataikkal szemben. Amikor éppen nem volt saját háziállatuk összeszedte a környéken a macskákat és kocsival elvitte őket messzire. A gyerekek azonban soha, egyetlen állatot sem lennének képesek bántalmazni. Egyikük már családos felnőtt, saját háziállattal, akit családtagnak tekint.

A következő Válaszadó egy saját esetet osztott meg, melyben egy ellenőrzés során vett részt. Ebben az esetben az alkoholista családapa bántalmazta az állatokat, először rajtuk

próbálta ki erejét, majd gyermekei és az édesanya ellen fordult. A háziállatok egy állatvédő szervezethez kerültek, az anya gyermekeivel pedig egy anyaatthonba. Ehhez azonban közös fellépésre volt szükség mind a rendőrség, mind a jegyző és gyámügy részéről is.

Volt, aki arról számolt be, hogy a szomszéd a láncon tartott kutyáját baltával csapta agyon. Egy másik időpontban baltával és késsel akarta kivégezni feleségét, fiát és két unokáját. Nem az első eset volt, több alkalommal macskákat ásóval ütött agyon.

Más úgy nyilatkozott, hogy szintén a szomszédok körében tapasztalt olyat, hogy a család kutyáját rendszeresen bántalmazó édesapa feleségét is rendszeresen bántalmazta. Hatósági intézkedésre azonban kizárólag a családon belüli erőszak kapcsán került sor, annak ellenére, hogy a kutyával kapcsolatos viselkedésről is tudomása volt a hatóságoknak. Ennek ellenére intézkedés az ügyben sosem történt.

A következő Válaszadó saját tapasztalatot osztott meg, ahol a kutyát 2 méteres láncon tartották és rendszeresen bántalmazták. A Válaszadó a bejelentést megtette, a gazdának pedig felajánlotta, hogy megvásárolja tőle a kutyát. Az ügyben érdemi intézkedés nem történt, mindössze 15.000 Ft büntetést szabtak ki. Ezt követően nem sokkal az előbb említett személy késsel támadt rá élettársára.

Volt, aki azt osztotta meg, hogy a családfő eleinte a kutyán élte ki agresszióját, ezután pedig feleségén. A későbbiekben a 8 éves gyermekét abuzálta, aki hatósági intézkedés következményeként állami gondozásba került.

Arra az igaz-hamis kijelentésre, hogy „a családon belüli erőszaknak kitett gyermekek nagyobb valószínűséggel kínoznak állatokat”, meglehetősen egybehangzó a válasz. A Válaszadók 90,8% tartotta igaznak az állítást, míg csupán 9,2%, azaz 77 fő tartotta hamisnak. Véleményem szerint ez egy nagyon meglepő arány, mivel a kérdőív összeállításakor úgy gondoltam, hogy a válaszadók többségének akár éppen ellenkező, vagy sokkal megoszlóbb lesz a véleménye.

Egy Válaszadó azt írta, ismer olyan fiataalt (szomszédot), aki állatokat kínozt, ezt pedig megelőzte családon belüli verbális és fizikai bántalmazás.

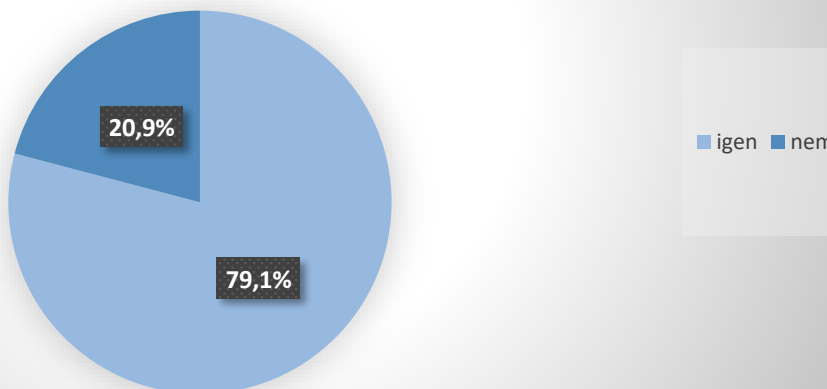
Bántalmazó családból kiemelt, majd nevelésbe vett óvodás korú gyermek az új nevelőszülőknél rendszeresen kínoztta a család macskáját. A Válaszadó úgy nyilatkozott, hogy a fára akasztotta a nyakörvénel fogva, a kerti esővízgyűjtő hordóba dobta és nevetett a szenvedésén. Szinte pillanatok leforgása alatt, mindenféle előre megfogalmazott szándék nélkül, a nevelőszülők jelenléte mellett cselekedett. A felnőttek azonnal reagáltak, így a család kedvencének komolyabb fizikai bántódása nem eshetett. De felmerült a kérdés többször is, hová fajulhatott volna a dolog...?

Egy másik Kitöltő úgy nyilatkozott, hogy ismerőse gyermekotthonban dolgozik. Ő mesélte neki, hogy az egyik bent lakó fiú rendszeresen bántalmaz, kínozt meg állatokat (madarak, kölyök macskák). Kiderült, hogy amikor a fiúval volt terhes az édesanyja, az apja sokkolóval bántalmazta a várandós asszonyt.

Azok száma, akik már hallottak a halálos kapcsolódás, azaz az állatkínzás és az emberek ellen irányuló erőszakos cselekmények kapcsolatáról meglepően magas, 79,1%, azaz 660 ember válaszolta azt, hogy halott már erről a kapcsolatról. A válaszadók kisebbsége, azaz 20,9% válaszolta azt, hogy nem halott még a témáról.

Véleményem szerint azonban ebben az esetben azt, hogy „hallott már róla”, a kitöltők egy része úgy értelmezte, hogy ha nem hallott róla, akkor is feltételezi a kérdésből adódóan, hogy ez a kapcsolat fennáll és ezért adott igenlő választ.

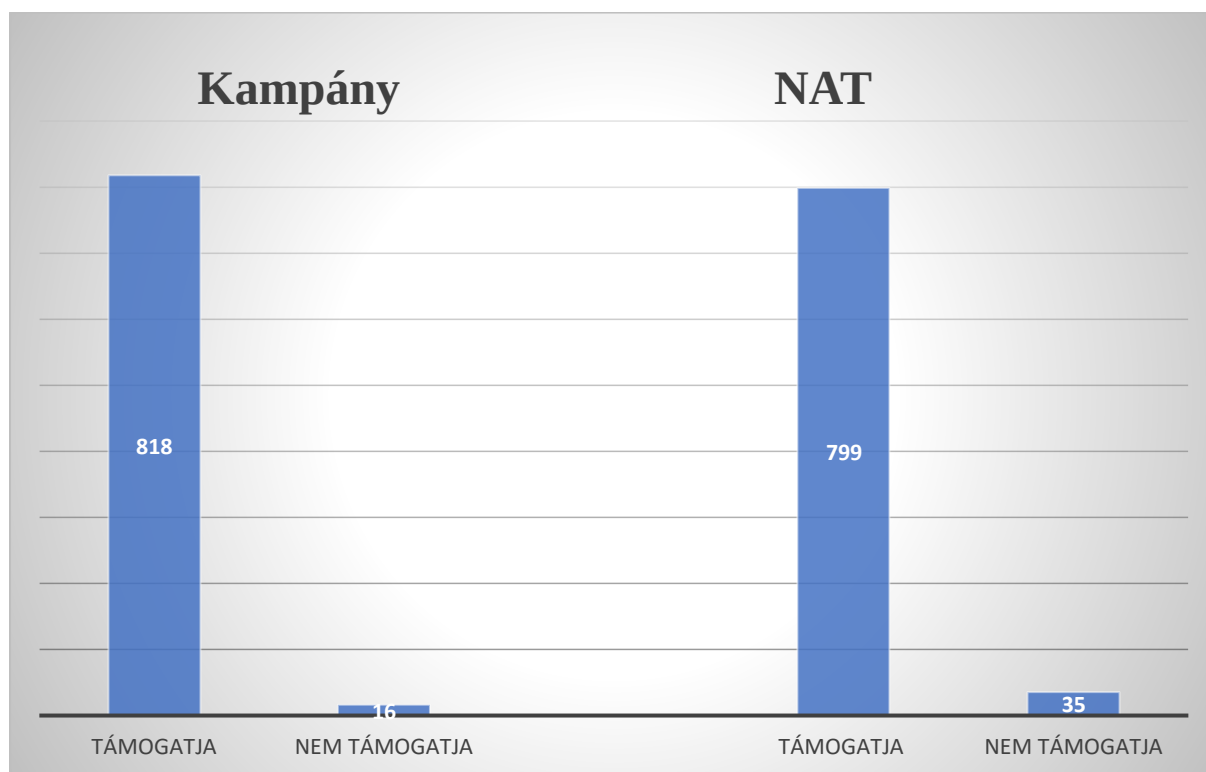
Hallott-e már a "halálos kapcsolódásról", azaz az állatkínzás és az emberek ellen irányuló erőszakos cselekmények kapcsolatáról?

A megkérdezettek 1,9%-a, azaz mindössze 16 fő nem támogatná egy országos felvilágosító kampány indítását Kormány részéről, ami felhívna a társadalom figyelmét a témára. Ugyanerre a kérdésre 98,1%, azaz 818 fő kitöltő támogatná egy ilyen kampány indítását.

Tehát véleményem szerint többségében attól függetlenül, hogy a válaszadó hallott-e a halálos kapcsolódásról, vagy sem, mégis rendkívül magas arányban támogatná egy felvilágosító kampány indítását.

Azt, hogy az állat- és emberbántalmazás összefüggéseinek kérdésköre bevezetésre kerüljön a Nemzeti Alaptantervbe azonban már 4,2%-a a kitöltőknek nem támogatná, míg 95,8%, azaz 799 válaszadó igen. Megállapítható, hogy rendkívül sokan támogatnák, de néhány százalékkal kevesebben, mint azt, hogy országos felvilágosító kampány induljon a témában.

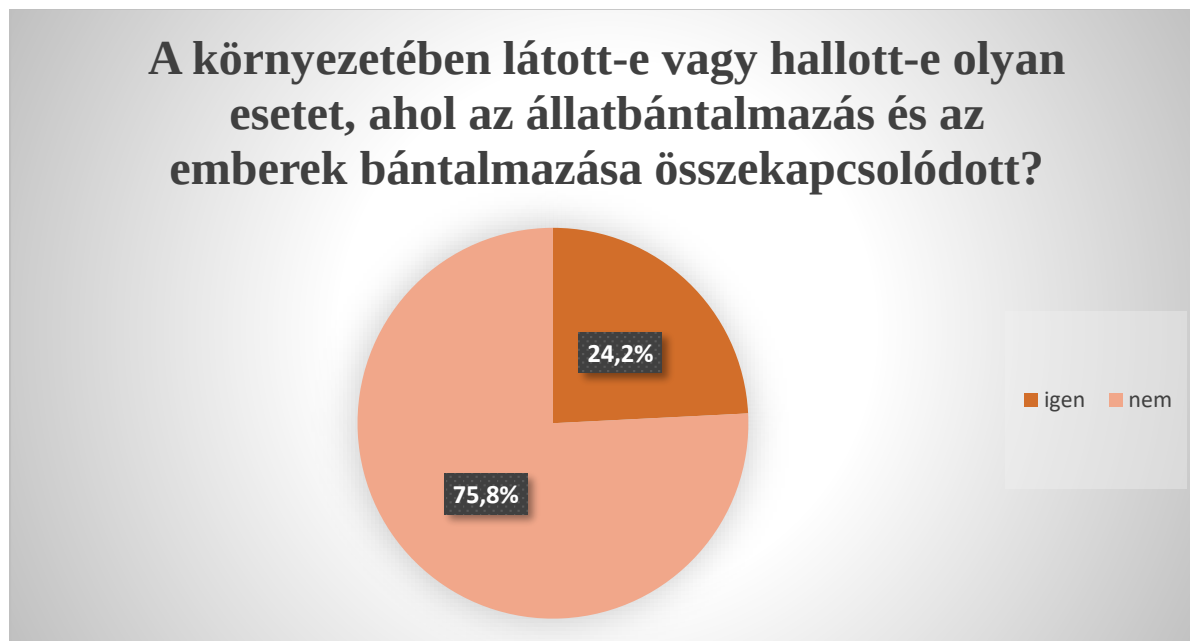
Azt a kérdést, „miszerint, ha állatkínzást észlelné a környezetében, mit tenné” azért tettem fel, mert az állatkínzás később ember elleni erőszakos bűncselekményhez vezet, kutatásom szempontjából pedig ez azért érdekes, mert véleményem szerint meglehetősen nagy a látencia. Ennek egyik oka a közömbösség, azaz, hogy akik észlelik az állatkínzást nem jelzik sehol, másrészt pedig hogyha nem is közömbösek, nem tudják hova, vagy kihez kell fordulni.

A Válaszadók 44,8%-a, azaz 374 fő hatósághoz fordulna, míg 26,3%-a inkább állatvédő szervhez. 132 fő (15,8%) felszólítaná az elkövetőt, hogy hagyja abba az állat kínzását, 0,6% pedig kipoasztolná a közösségi médiában a látottakat. Összességében tehát 730 fő, azaz a Válaszadók 87,5%-a az általam megadott lehetőségek egyikét tenné, ha állatkínzást észlelné. A fennmaradó 12,5%, azaz 104 fő az egyéb válaszlehetőséget jelölte, melyek közül néhányat kiemelésre méltónak vélek. Az „egyéb” kategóriában többen is úgy nyilatkoztak, hogy egyidejűleg több cselekményt együttesen tennének, így például hatósághoz és állatvédő szervhez is fordulnának, vagy a válaszadók nagy százaléka egyidejűleg mind a négy lehetőséggel élne.

Többen is azt válaszolták, hogy azonnal közbeavatkoznának és megpróbálnák megakadályozni, míg akár tettelesen is. Voltak, akik úgy nyilatkoztak, hogy körülményektől függ, hogyan cselekednének, mivel tartanak attól, hogy az állatkínzó ember ellen is fordulna. A Válaszadók egy része szélsőséges érzelmi alapokon nyugvó válaszokat fogalmazott meg, ami valójában önbíráskodáshoz hasonló formát öltene. Azaz maguk próbálnák a helyzetet erőszakos módon megoldani. Az önbíráskodás fogalma alá venném azon válaszokat is, melyekben a Válaszadó maga elkobozná / elvenné az állatot az állatkínzótól.

Arra a kérdésre, hogy a válaszadók láttak-e vagy hallottak-e olyan esetet, ahol az állatbántalmazás és az emberek bántalmazása összekapcsolódott, 24,2%, azaz 202 ember válaszolta azt, hogy igen, míg 75,8-a a válaszadóknak, azaz 632 kitöltő nem találkozott ilyennel.

Az igenlő választ adó kitöltők egy része ezen személyes tapasztalatát meg is osztotta.

Egy Válaszadó két esetet osztott meg, az egyik ügyben egy fiatal kést szegezett családtagjaira, majd végül a család kutyáját szúrta le. A másik esetben az édesanya és édesapa veszekedett, majd a férj a francia bulldogot kidobta az emeleti lakás ablakán.

A következő Kitöltő arról számolt be, hogy a városban, ahol él egy felnőtt férfi egy 5 év körüli kislányt molesztált, majd téglával törte be a fejét. Mint utóbb kiderült előtte állatokat kínozott, macskákat gyújtott fel.

Volt, aki azt írta, hogy a férj a család jack russel fajtájú kutyáját kidobta a negyedik emeletről, majd egy év múlva megölte a feleségét.

5.3. Következtetések

A hazánkban újdonságnak számító kérdőíves módszer eredményeként kapott válaszok összességében rámutattak arra, hogy az emberek érdeklődnek a téma iránt, amit igazol a magas kitöltési arány. Megállapítható az is, hogy az erőszakos (bűn)cselekményeket a kitöltők többsége súlyosabbnak ítéli azoknál a bűncselekményeknél, amelyeknél nem jelentkezik erőszak (tulajdon elleni bűncselekmények, ittas járművezetés). A Kitöltők többsége – helyesen

– felismerte az állatkínzás és a családon belüli erőszak szoros összefüggését. Sokan megosztották személyes tapasztalatukat a kérdéssel kapcsolatban.

A kérdőívre adott válaszok egyik meglepő, ugyanakkor pozitív eredménye az, hogy a válaszadók szinte egybehangzóan támogatnák, hogy a „halálos kapcsolódás” kérdéséről országos felvilágosító kampány induljon, és szintén kiemelkedően magas százalékban támogatnák azt is, hogy a téma kerüljön be a Nemzeti Alaptantervbe. Ebből levonható az a következtetés, hogy a válaszadók fontosnak tartják a kérdést és annak minél szélesebb körben történő megismertetését a közvélemény tájékoztatása érdekében. A válaszadók többsége felismerte a kérdéssel kapcsolatban az edukáció és a szemléletformálás szükségességét.

Összegzés

Kutatómunkám eredményeként áttekintettem a témához kapcsolódó szakirodalmat és összegeztem önálló, empirikus kutatásom eredményeit.

A szakirodalmi review eredményeként arra a következtetésre jutottam, hogy egyre kevesebben vitatják az erőszak eskalációjának folyamatát, mely a mikroagressziótól indulva az antiszociális viselkedésen, majd az állatkínzás elkövetésén keresztül erőszakos felnőtt bűnelkövető kialakulást eredményezi, az erőszakos bűnelkövetőből szexuális bűnelkövető, míg végül emberölés elkövetője válhat. Számos kutatás igazolta, hogy a sorozatgyilkosok jelentős része állatokon kezdte agresszív hajlamai kinyilvánítását, sőt sok esetben a módszer is megegyezett.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az utóbbi időben előtérbe került a „*One Health, One Welfare*” koncepciója, amely lényegében a humán- és állategészségügy 21. századi multidiszciplináris megközelítését jelenti és azon a felismerésen alapul, hogy az egészségügyi kihívások az embereket, az állatokat és a környezetet egyaránt veszélyeztetik. „*Az állatvédelem nem képzelhető el az emberek nélkül és fordítva, az állatbántalmazás az emberek elleni erőszak előszobája, illetve mutatója.*”⁸⁷

Mivel a téma kutatása hazánkban kezdeti fázisban van, ezért munkámban a rendelkezésre álló - elsősorban külföldi - szakirodalom alapján igyekeztem átfogó képet adni a „halálos kapcsolódás” kérdéséről. Fontos hangsúlyozni, hogy a kérdés vizsgálata multidiszciplináris megközelítést igényel, mivel pszichológiai, pszichiátriai, kriminológiai, állatorvosi és jogi területeket egyaránt érint.

Kutatómunkám eredményeként a dolgozat elején megfogalmazott hipotéziseimet illetően az alábbi következtetésekre jutottam.

1. Első hipotézisem nem igazolódott be, mivel a kérdőívre a Kitöltők jelentős része (79,1%) azt a választ adta, hogy hallott a halálos kapcsolódás kérdéséről. Véleményem szerint ezt a magas arányt befolyásolhatta az, hogy a Válaszadók egy része bár korábban nem hallott a halálos kapcsolódásról, de feltételezte az állatkínzás és az emberek ellen irányuló összefüggés létét.
2. Második hipotézisem szintén nem igazolódott be, ami számomra rendkívül meglepő volt, ugyanakkor a kérdőívre adott válaszok alapján nemhogy nem tulajdonít olyan jelentőséget az állatkínzásnak, mint az emberekkel szemben elkövetett

---

⁸⁷ Vetter Szilvia: Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében. *Ügyészek Lapja*. 2023/3. szám 27.

cselekményeknek, hanem az állatkínzást kicsivel többen minősítették súlyosabb cselekménynek, mint az emberek sérelmére elkövetett erőszakot. Annak ellenére, hogy a kérdőívet feltehetően az állatvédelem iránt fogékony, illetve az állatokat kedvelő Válaszadók töltötték ki többségében, mégis feltételezhető, hogy általánosságban is az állatkínzást a társadalom nagy része elítéli.

3. Harmadik hipotézisem ugyancsak nem igazolódott be, ugyanis a Válaszadók döntő többsége erős kapcsolatot látott az állatkínzás és a családon belüli erőszak között. A Válaszadóknak a 93,2%-a jelölte meg válaszként vagy azt, hogy a két cselekmény mindig vagy azt, hogy gyakran összefügg. Feltételezésem szerint ez abból is következhetett, hogy a Válaszadók többsége felismerte, hogy mind az állatkínzás, mind pedig a családon belüli erőszak esetén megjelenik az agresszió, ami a gyengébb fél (állat, gyermek, partner) ellen irányul.
4. Utolsó hipotézisem beigazolódott, sőt, az általam várt eredményen még túl is mutat. Ha a válaszok arányát nézzük, akkor levonható az a következtetés, hogy a halálos kapcsolódásról szóló országos felvilágosító kampányt, valamint a téma beépítését a Nemzeti Alapintervbe a Válaszadók rendkívül magas százaléka támogatta, többen, mint ahányan a kérdőív kitöltése előtt hallottak a halálos kapcsolódásról.

A szakirodalom áttekintése, a kérdőív kiértékelése és a hipotézisek megválaszolását követően a jövőre vonatkozó javaslataimat az alábbiakban foglalom össze.

1. Az állatkínzásra vonatkozó hazai jogi szabályozás napjainkra korszerűnek és kellően szigorúnak mondható. Bár állatkínzásos ügyekben a büntetés kiszabásának kapcsán sok kritika fogalmazódik meg, hogy nem elég szigorúak a büntetések, közel sem vagyok biztos abban a téma elemzés után, hogy a szigorú szabadságvesztés büntetés az, amivel el lehet érni az állatkínzások esetében a generális és speciális prevenciót. A magyar hatályos Btk. széleskörű alternatív módszereket biztosít a szabadságvesztés büntetés kiszabása helyett. Elképzelhető, hogy erre alternatív szankciók alkalmasabbak lehetnek azáltal, hogy növelik az állatok és ezáltal az emberek iránti empátiát, háttérbe szorítják az agressziót és ezáltal hatékonyabban hathatnak közre a további erőszakos bűncselekmények megelőzésében. Ilyen lehetne például intézkedés kiszabása esetén a jóvátételi munka, büntetés kiszabása esetén pedig a közérdekű munka egy állatmenhelyen vagy egy civil szervezetnél.
2. Úgy gondolom, hogy a halálos kapcsolódás kialakulásának megelőzésében a jövőben kiemelt szerepet kell, hogy játszanak az állatorvosok, akik egyfajta „jelzőrendszerként” az állatbántalmazásokat képesek szakértelmük alapján korai fázisban felismerni és

amennyiben ezt jelzik, akkor ezáltal egy reményeim szerint később kidolgozásra kerülő átfogó rendszer keretében megelőzni, illetve megakadályozni azt, hogy az állatbántalmazóból később súlyos, ember elleni bűncselekmény elkövetője váljon. Előrelépést jelenthetne továbbá az állatorvosi útmutatással ellátott jogszabályok megalkotása.

Az állatorvosoknak, mint állategészségügyi szakembereknek részt kell venniük az állatkínzásról szóló törvények megalkotásáért felelős hatóságok munkájában, hogy a problémát az orvosi ismereteken és az állatjóléti tudományon alapuló szemszögből lehessen kezelni. Ennek elérére érdekében célszerű lenne az iskolai tantervekben előmozdítani az állatok jogaira vagy az állatjogra összpontosító kurzusokat. Ezen túlmenően olyan intézkedésekre lenne szükség, amelyek garantálják a törvények alkalmazását, valamint azt, hogy az állatbántalmazók büntetése is biztosítva van. Állatorvosokból, humán egészségügyi szakemberekből, szociális szolgálatokból, jogi szakértőkből és a kapcsolódó területekről érkező tudósokból álló hálózat kialakítása elengedhetetlen az állatkínzás és a családon belüli erőszak körforgásának tudatosítása, azonosítása és a beavatkozási tervek javítása érdekében.⁸⁸

3. Ha a társadalomban egyre szélesebb körben lennének az emberek tájékozottak a halálos kapcsolódás kérdésköréről, akkor az összefüggést hamarabb felismernék az állatbántalmazás – különösen a gyermek és fiatalkorban történő állatbántalmazás – és között, hogy később az agresszivitás jeleit mutató egyén súlyos erőszakos bűncselekmény elkövetőjévé váljon. Ennek a folyamatnak az állatkínzások megelőzésével, számának csökkentésével preventív hatása lehetne a bűnözésre.

---

⁸⁸ Mota Rojas: i.m. 14-15.

Felhasznált források

Szakirodalom

1. Adrian Raine: Biosocial Studies of Antisocial and Violent Behavior in Children and Adults: A Review, *Journal of Abnormal Child Psychology*, Vol. 30, No. 4, August 2002, 311-326
2. Arnold Arluke – Jack Levin – Carter Luke – Frank Ascione: The Relationship of Animal Abuse to Violence and Other Forms of Antisocial Behavior, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 14 No. 9 1999, 963-975.
3. Barrett, B. J., Fitzgerald, A., Stevenson, R., & Cheung, C. H. (2020). Animal Maltreatment as a Risk Marker of More Frequent and Severe Forms of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(23-24), 5131-5156.
4. Benjamin M. Wilkowski – Michael D. Robinson: The Cognitive Basis of Trait Anger and Reactive Aggression: An Integrative Analysis,
5. Bernhard Bogerts: Woher kommt Gewalt? Von Neurowissenschaft bis Soziale – eine mehrdimensionale Betrachtung. Sachbuch, Springer. 2021.
6. Borbíró Andrea, Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Lévay Miklós (szerk.): Kriminológia, második átdolgozott kiadás. Wolters Kluwer Hungary Kft, 2020.
7. C. Longobardi - L. Badenes-Ribera: The relationship between animal cruelty in children and adolescent and interpersonal violence: A systematic review, *Aggression and Violent Behavior*, 46 (2019) 201-211.
8. Clifton P. Flynn: Examining the links between animal abuse and human violence, *Crime Law Soc Change* (2011) 55:453–468
9. Dadds, Mark & Whiting, Clare & Bunn, Paul & Fraser, Jennifer & Charlson, Juliana & Pirola-Merlo, Andrew. (2004). Measurement of Cruelty in Children: The Cruelty to Animals Inventory. *Journal of abnormal child psychology*. 32. (3) 321-334.
10. Daniel S. Hellman – Nathan Blackman: Enuresis, Firesetting and Cruelty to Animals: a Triad Predictive of Adult Crime, In: *Cruelty to Animals and Interpersonal Violence*, edited: Randall Lockwood – Frank R. Ascione, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana, 1997, 263-265.
11. Eleonora Gullone: An Evaluative Review of Theories Related to Animal Cruelty, *Journal of Animal Ethics* 2014, 4 (1): 37–57.

12. Emily G. Patterson-Kane – Lori R. Kogan – Maya E. Gupta – Rachel Touroo: Veterinary Needs for Animal Cruelty Recognition and Response in the United States Center on Training and Workplaces Policies, American Veterinary Medical Association, Vol. 260: Issue. 14, 2022. 1853-1861.
13. Frank R. Ascione - Randall Lockwood: Cruelty to Animals: Changing Psychological, Social, and Legislative Perspectives, 2001.
14. Frank R. Ascione Emerging Research on Animal Abuse as a Risk Factor for Intimate Partner Violence. In: Ascione: Intimate Partner Violence, 2007.
15. Frank Vitaro, Edward Dylan Barker, Michel Boivin *et al.* Do Early Difficult Temperament and Harsh Parenting Differentially Predict Reactive and Proactive Aggression?. *J Abnorm Child Psychol* 34, 681–691 (2006).
16. Görgényi Ilona, Gula József, Horváth Tibor, Jacsó Judit, Lévay Miklós, Sántha Ferenc, Váradi Erika: Magyar Büntetőjog különös rész. Második, átdolgozott kiadás. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020
17. Hoffer T., Hargreaves-Cormany H., Muirhead Y., Meloy J.R.: Violence in animal cruelty offenders. Cham, Switzerland: Springer, 2018.
18. Jánvári Miriam: Az Agresszió. In.: Viselkedészavarok és iskolai erőszak. (Szerk.: Figula Erika – Margitics Ferenc), Nyíregyháza, 2012.
19. Jeniimarie Febres, Hope Brasfield, Ryan C. Shorey, Joanna Elmquist, Andrew Ninnemann, Yael C. Schonbrun, Jeff R. Temple, Patricia R. Recupero, and Gregory L. Stuart: Adulthood Animal Abuse among Men Arrested for Domestic Violence
20. Jeremy N. Wright: From Animal Cruelty to Serial Murder: Applying the Graduation Hypothesis,
https://scholarworks.moreheadstate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1466&context=msu_theses_dissertations
21. Joshua C. Overton - Christopher Hensley - Suzanne E. Tallichet: Examining the Relationship Between Childhood Animal Cruelty Motives and Recurrent Adult Violent Crimes Toward Humans, *Journal of Interpersonal Violence*, XX(X) 1–17, 2011.
22. Joye Keeley, "The Link between Animal Abuse and Crimes against Humans," *Journal of Animal & Environmental Law* 12, no. 1. 2020. 1-25.
23. Kaj Björqvist – Karin Österman – Ari Kaukiainen: Social Intelligence – Empathy = Aggression, *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 5, No. 2, 2000, 191-200.
24. Károlyi Judit: Az állatkínzás szabályozásának fejlődése Magyarországon. *Acta Universitatis Szegediensis Tomus LXVIII. Fasc. 13.* 2006.

25. Lacey Levitt, Tia A. Hoffer, Ann B. Loper: Criminal histories of a subsample of animal cruelty offenders, *Aggression and Violent Behavior*, Volume 30. 2016, 48-58.
26. Lockwood R, Arkow P. Animal Abuse and Interpersonal Violence: The Cruelty Connection and Its Implications for Veterinary Pathology. *Veterinary Pathology*. 2016;53(5):910-918.
27. Lorázkó Gábor: Az állatkínzás bűncselekmény igazságügyi vonatkozásai. Állatorvostudományi Egyetem, Állatorvostudományi Doktori Iskola. PhD értekezés, 2023.
28. Lynn A. Addington - Mary Lou Randour: Intentional Cruelty vs Neglect: New Insights on Animal Cruelty Crimes and Implications for Policy, *Criminal Justice Policy Review*, Volume 33, Issue 9, 2022
29. Mcphedran S.: A review of the evidence for associations between empathy, violence, and animal cruelty, *Aggress. Violent Behav.*, 14. 1-4, 2009a.
30. Mészáros Lilla: Az állatkínzás és a személy elleni erőszakos bűncselekmények elkövetésének kriminológiai összefüggései. *Ügyészek Lapja*, 2023/2. lapszám
31. Mota-Rojas, Daniel, Stefany Monsalve, Karina Lezama-García, Patricia Mora-Medina, Adriana Domínguez-Oliva, Ramiro Ramírez-Necoechea, and Rita de Cassia Maria Garcia. 2022. "Animal Abuse as an Indicator of Domestic Violence: One Health, One Welfare Approach" *Animals* 12, no. 8: 977.
32. P C Green – E. Gullone: Knowledge and Attitudes of Australian veterinarians to Animal Abuse and human interpersonal violence, *Australian Veterinary Journal*, Vol. 83, No. 10, 2005, pp 619, 619-625.
33. Phil Arkow: Recognizing and Responding to cases of suspected animal cruelty, abuse and neglect: What the veterinarian needs to know, *Veterinary Medicine*, Vol 3, 2015, 348-359.
34. Querol Viñas N., Arkow P., Cuquerella A., Soria M., Company A., Randour M., Thompson J., Rider C., Doherty A.: Animal Cruelty as a Gateway Crime Project for Law Enforcement, 2019.
35. Ramya S., Roshanara M. S.: Changeover of a Child into a Serial Killer Victimization of the Voiceless. *International Journal of English, Literature and Social Sciences*, Vol. 5. Issue 1. 2020.
36. Risa Juliadilla, Nia Anggri Noveni: Are childhood cruelty to animals indicates as mental disorder? *Journal of Psychology, Religion and Humanity*. Vol. 3. No. 1. 2021.

37. Sabrina E. B. Schuck – Heather L. Johnson – Maryam M. Abdullah – Annamarie Stehli – Aubrei H. Fine – Kimberley D. Lakes: The Role of Animal Assisted Intervention on Improving Self-Esteem in Children with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder, *Frontiers in Pediatrics*, Vol. 6, 2018, 1-9.
38. Samara McPhedran: "Animal Abuse, Family Violence, and Child Wellbeing: A Review," *Journal of Family Violence* 24, no. 1 (January 2009) 41-52.
39. Stefany Monsalve - Fernando Ferreira - Rita Garcia: The connection between animal abuse and interpersonal violence: A review from the veterinary perspective, *Research in Veterinary Science*, 114, (2017) 18-26.
40. Szilárd János – Temesváry Beáta: Auto – és heterodestruktivitás a gyermek- és serdülőkorban. *Egészségtudomány*, 2010. évi 1. szám, 41.
41. Thiago da Silva Brandão, Agrício Moreira Dantas Neto, Aline de Sousa Alves, Raquel Guedes Ximenes, Karla Priscila Garrido Bezerra, Arthur Willian de Lima Brasil, Sônia Correia Assis da Nóbrega, Rosangela Maria Nunes da Silva, Almir Pereira de Souza: Animal abuse and interpersonal violence from the perspective of veterinarians from Paraíba State, Brazil. *Semina Ciencias Agrárias*. 2022. V. 43. N. 3. 1269-1282.
42. Tóthné Gacsályi Viktória: A deviáns viselkedés In.: *Viselkedészavarok és iskolai erőszak*. (Szerk.: Figula Erika – Margitics Ferenc), Nyíregyháza, 2012.
43. Vass Emília Anna: Gyermekkori állatbántalmazás: Mi áll a jelenség hátterében, milyen kapcsolatban áll az interperszonális agresszióval és a mentális egészséggel? *Impulzus, szegedi pszichológiai tanulmányok*. 2022. évi 1. szám.
44. Vetter Szilvia: Az állatkínzás büntetőjogi tényállásának szigorítása Magyarországon az elmúlt évtizedek kriminológiai és pszichológiai kutatásainak tükrében. *Ügyészek Lapja*. 2023/3. szám
45. Vetter Szilvia: Az állatkínzás szabályozása gazdasági és társadalmi mutatók tükrében. Doktori (PhD) disszertáció. Szent István Egyetem, Gödöllő, 2020.
46. Volant A.M., Johnson J.A., Gullone E., Coleman G.J.: The relationship between domestic violence and animal abuse: An Australian study, *J. Interpers. Violence*, 23. 1277-1295, 2008.

Jogszabályok jegyzéke

1. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
2. Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény

Internetes forrás

1. <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/9236051>
2. [https://upwiki.hu/wiki/Macdonald triad](https://upwiki.hu/wiki/Macdonald_triad)

Melléklet

A kérdőívhez tartozó kérdéssor

1. Az Ön neve?
2. Az Ön életkora?
3. Az Ön lakóhelye?
4. Az Ön iskolai végzettsége?
5. Mennyire gondolja Ön súlyosnak az egyes bűncselekményeket? (1-10)
6. Egyetért-e Ön azzal, hogy az állatkínzás nyomozása elsőbbséget élvez a lopással szemben?
7. Véleménye szerint van-e kapcsolat az állatkínzás és a családon belüli erőszak között?
8. Igaz vagy hamis? A családon belüli erőszaknak kitett gyermekek nagyobb valószínűséggel kínoznak állatokat.
9. Hallott-e már Ön a „halálos kapcsolódásról”, vagyis az állatkínzás és az emberek ellen irányuló erőszakos cselekmények kapcsolatáról?
10. Támogatná-e egy országos felvilágosító kampány indítását a Kormány részéről, ami felhívja a társadalom figyelmét az állatkínzás és az emberek ellen irányuló erőszak összefüggéseire?
11. Támogatná-e Ön, hogy az állat- és emberbántalmazás összefüggéseinek kérdésköre bevezetésre kerüljön a Nemzeti Alaptantervbe?
12. Amennyiben észlelt vagy észlelné a környezetében állatkínzást mit tenne?
13. Amennyiben az egyéb válaszlehetőséget jelölte, kérem írja le mit tenne.
14. A környezetében látott-e vagy hallott-e olyan esetet, ahol az állatbántalmazás és az emberek bántalmazása összekapcsolódott?
15. Amennyiben igen, írja le.